

EĞİTİM NAFAKASI (TMK m. 328/II)*The Education Alimony*

*Yrd. Doç. Dr. Ahmet TÜRKMEN**

GİRİŞ

Ana ve baba ergin olmayan çocuklarına bakmakla yükümlüdürler. Kural olarak, bu bakım yükümlülüğü çocuk ergin olana kadar devam eder. Ana babanın ergin olmayan çocuklarına bakma yükümlülüğü herhangi bir koşula bağlı değildir. Ergin çocuğa ise kural olarak ana babanın bakma ve nafaka ödeme yükümlülüğü yoktur. Ana babanın ergin çocuğa bakma ve nafaka ödeme yükümlülüğünün iki istisnası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, ana ve babanın eğitimi süresince ergin olan çocuklarına bakma yükümlülüğü (TMK m. 328/II), diğeri ise, ana babanın yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan çocuklarına nafaka ödeme yükümlülüğüdür (TMK m. 364).

Ana babanın ergin olmayan çocuklarına bakma yükümlülüğü herhangi bir koşula bağlı değil iken, ana babanın ergin olan çocuklarına bakma ve yardım etme yükümlülüğünü düzenleyen eğitim nafakası ve yardım nafakası belli koşulların gerçekleşmesi halinde mümkün olabilmektedir. Ana babanın eğitimi süresince ergin çocuğuna bakmasına ilişkin hüküm, mevzuatımıza ilk olarak 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 328. maddesinin ikinci fıkrasıyla girmiştir¹.

* İzmir Gediz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Maddenin yazımında, İsviçre Medenî Kanununun 277 inci maddesini göz önünde tutan 1984 tarihli öntasarının 248 inci maddesi örnek alınmıştır. (4721 sayılı Türk Medenî Kanunu Madde Gerekçesi). Yasalaşan metin, İsviçre Medenî Kanununun 1976 tarihli eski metnidir. Esasında İsviçre

Gerçi bu hüküm yürürlüğe girmeden önce de Yargıtay, öğrenimlerine devam eden ergin çocuklara ana baba tarafından 743 sayılı Medenî Kanun m. 315 (TMK m. 364) gereğince yardım nafakası ödeneceğine hükmediyordu². 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 328. maddesi eğitimi devam eden ergin çocuklara bakma yükümlülüğünü özel olarak düzenlemesine rağmen, Yargıtay kararlarında eğitimine devam eden ergin çocuğa ödenen nafakayı hâlâ yardım nafakası olarak kabul etmekte ve nafakanın hukukî sebebini TMK m. 328/II yanında, yardım nafakasını düzenleyen TMK m. 364 hükmüne dayandırmaktadır³. Oysa özel hüküm-genel hüküm ilişkisi gereği,

Medenî Kanununun konuyu düzenleyen 277. maddesi, 1 Haziran 1996'da değişikliğe uğramıştır. Kanunun, 277. maddesinin ikinci fıkrasındaki "*çocuk hala eğitimine devam ediyorsa*" kısmı "*çocuğun uygun bir eğitimi yoksa*" şeklinde değiştirilmiştir (AS 1995 1126; BBl 1993 I 1169). Bu hükümle bir yandan yargısal içtihatların ortaya çıkardığı gerçek boşluk kanun hükmüyle doldurulmuş, diğer taraftan öğrenimlerine devam eden çocuklar yasal bir desteğe kavuşmuştur. (AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ-KARAMAN, Derya: Türk Medenî Hukuku - Aile Hukuku, 2. Cilt, 15. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2013, s. 401).

- ² "*Baba üniversiteye devam eden ve onsekiz yaşını bitirmiş olan ve başka bir geliri olmayan oğluna tahsiline devamını sağlamak için nafaka ödemek mecburiyetindedir*" (HGK, 1.10.1969, 2-677/720, **BOZOVALI**, Haluk: Türk Medenî Hukukunda Bakım Nafakası, Kazancı Kitap Yayınları, İstanbul 1990, s. 60.); **AKINTÜRK/ATEŞ-KARAMAN**, s. 401, dn. 12; **DURAL**, Mustafa/**ÖĞÜZ**, Tufan/**GÜMÜŞ**, M. Alper: Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, 6. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2012, s. 323-324, dn. 30; **KÖPRÜLÜ**, Bülent/**KANETİ**, Selim: Aile Hukuku, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul 1985-1986, s. 296; **ZEVKLİLER**, Aydın/**ACABEY**, M. Beşir/**GÖKYAYLA**, K. Emre: Medenî Hukuk, 6. Baskı, Ankara 1999, s. 1136; **TEKİNAY**, Selahattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1990, s. 280, dn. 55. **BOZOVALI** da kanuna rağmen, çocuk ergin olduktan sonra da eğitime devam ediyorsa, ana babanın bakım borcunun devam etmesi gerektiğini ifade etmekteydi (s. 46-47).
- ³ 3. HD. E. 2004/1842, K. 2004/1768, T. 8.3.2004 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 3. HD. E. 2004/1453, K. 2004/1195, T. 23.2.2004 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 3. HD. E. 2008/15178, K. 2008/16244, T. 7.10.2008 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 3. HD. E. 2004/1445, K. 2004/1529, T. 2.3.2004 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 3. HD. E. 2005/7849, K. 2005/8137, T. 18.7.2005 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

eğitimi devam eden ergin çocuklar için artık öncelikle TMK m. 328/II'in uygulanması gerekmektedir.

Ana baba, çocuğa bakma yükümlülüklerini onların barınma, giyecek, yiyecek, vb. masraflarını karşılamak suretiyle doğal bakım şeklinde yerine getirebileceği gibi, özellikle çocuğun ana babadan ayrı yaşadığı durumlarda, parasal olarak nafaka ödemek suretiyle de yerine getirebilir. Çalışmamızda, bakma yükümlülüğü, daha ziyade dava konusu olan parasal olarak yerine getirilen nafaka bağlamında incelenmiştir.

Çalışmada, ana babanın ergin çocuğa bakma yükümlülüğü kapsamında eğitim nafakasının hukukî niteliği, koşulları, nafakanın kapsamı, süresi, nafaka alacaklısı ve yükümlüsü ve eğitim nafakasının benzer nafakalardan iştirak ve yardım nafakasıyla farkları ve ilişkisi üzerinde durulmuştur.

I. GENEL OLARAK

Aile hukukunda ana-babanın çocukla ilgili yükümlülüklerinin kapsamında çocuğun eğitiminin özel ve önemli bir yeri bulunmaktadır. Gerçekten de, kanun koyucu, çocuğun eğitime özel önem vermiş, ana babanın çocuğa bakma yükümlülüğü kapsamında eğitim hususunu ayrıca vurgulamıştır (TMK m. 182/II, 185/II, 327/I, 328/II, 339/I, 340, 341, 350/I, 355/I, 356/II). Türk Medenî Kanununda velayetin kapsamı başlığı altında çocuğun eğitimi, genel eğitim (TMK m. 340/II)⁴, meslekî eğitim (TMK m. 340/II) ve dinî eğitim (TMK m. 341) şeklinde düzenlenmektedir⁵.

Çocuğun genel ve meslekî eğitimini düzenleyen hükme göre; ana ve baba çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel özürlü olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlamakla yükümlüdür (TMK m. 340/II). Bundan başka, ana

⁴ **BAYGIN** bu hükümde zikredilen genel eğitimin ilk ve ortaöğretimi içerdiğini ifade etmektedir. **BAYGIN**, Cem: Soybağı Hukuku, XII Levha Yayınları, İstanbul 2010, s. 286).

⁵ **AKYÜZ**, Emine: Çocuk Hukuku, Pegem Akademi, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 238 vd.

babaya çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılamak zorundadırlar (TMK m. 327/I). Bu hükümlerden anlaşılacağı üzere, ana babanın çocuğun temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılaması ve çocuğa genel bir eğitim vermesi yeterli olmayacak, bunlara ek olarak ana ve baba, çocuğun ergin olduktan hayatını idame ettirebilmesi amacıyla gerekli bir mesleği icra edebilmesi için ona meslekî bir eğitim sağlamak zorunda da olacaktır. Esasında millî eğitimin temel amaçlarından birisi de bireylerin meslek sahibi olmalarını sağlamaktır⁶. Günümüzde bireyin istihdam edilmesinde onun meslekî eğitim almış olması zorunlu bir unsur haline gelmiştir. İşte bu noktada, aile, aile içinde ana baba ve aile içi dayanışmayı sağlayan nafaka kurumları da bireylerin meslekî eğitim almaları ve meslek edinmelerinde önemli bir işleve sahiptirler.

Ana babanın çocuğa genel ve meslekî eğitim sağlama yükümlülüğü, çocuk bakımından TMK m. 328/II hükmüyle garanti altına alınmıştır. Bu hükme göre; çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler. Ana baba çocukla birlikte yaşıyorsa çocuğa bakım borcunu, onun doğal bakımının sağlanması şeklinde barınma, yiyecek, kıyafet, vb. ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde yerine getirebileceği gibi⁷, özellikle çocuğun ana babadan ayrı

⁶ Millî Eğitim Temel Kanununa göre Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarından birisi, Türk Milletinin bütün fertlerini, ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamaktır (m. 2/1 b. 3).

⁷ **WULLSCHLEGER**, Stephan: FamKommentar Band I: ZGB, Scheidung, Zweite Auflage, Hrsg. Schwenzler, Ingeborg, Stämpfli Verlag, Bern 2011, Art. 276-293 N 5; **HEGNAUER**, Cyril: Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Band II: Das Familienrecht. 2. Abteilung: Die Verwandtschaft. 2. Teilband: Die Wirkung des Kindesverhältnisses. 1. Unterteilband: Die Gemeinschaft der Eltern und Kinder Kommentar zu Art. 270-295 ZGB, Bern 1997, Art. 276 N 23, N 78; **SUTTER-SOMM**, Thomas/**KOBEL**, Felix: Familienrecht, Schulthess Verlag, 2009, s. 196.

yaşadığı durumlarda çocuğa ihtiyaçları için bir miktar para, yani nafaka ödenmesi şeklinde de yerine getirebilir⁸. İsviçre doktrininde, çocuğa kendi himayesinde bakan kişinin bu doğal bakımına “*Naturalunterhalt*”, para şeklinde ödenen nafakaya ise “*Geldunterhalt*” denilmektedir⁹. Doğal bakım; beslenme, giyim, barınma gibi günlük yaşama ilişkin ihtiyaçları kapsar. Doğal bakım; yalnızca, çocuk ana veya babasının himayesinde yaşıyorsa söz konusu olabilir. Aksi halde bakım, sadece parasal olarak nafaka ödemek şeklinde yerine getirilir¹⁰.

II. HUKUKİ NİTELİĞİ

Doktrinde ve uygulamada nafaka, bakım nafakası ve yardım nafakası olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır¹¹. Bakım nafakası, kanundaki bakma yükümlülüğünden doğan ve nafaka alacaklısının bakımı için gerekli giderleri kapsayan bir nafaka türüdür¹². Yardım nafakası ise, belirli hısımlar arasındaki yardım etme yükümlülüğünden doğan ve yalnızca yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek belirli hısımların varlığı halinde, onların yoksulluğa düşmesini engellemek veya onları yoksulluktan kurtarmak için ödenen bir nafakadır.

Bir nafakanın bakım veya yardım nafakası olarak nitelendirilmesinin önemi, kendini özellikle bakım nafakası – yardım nafakası

⁸ **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 6; **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 276 N 25, 87 ff.; **SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 196.

⁹ **SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 196; **BREITSCHMID**, Peter: Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch Art. 1-456 ZGB, 2. Auflage, Helbing & Lichtenhahn Verlag, Basel-Genf-München 2002, Art. 277 N 26.

¹⁰ **SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 196.

¹¹ AYM E. 2011/136, K. 2012/72, T. 17.5.2012, RG T. 26.6.2012, S. 28335; **TEKİNAY**, s. 586-587; **FEYZİOĞLU**, Feyzi Necmeddin: Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1986, s. 572 vd.; **BOZOVALI**, s. 5 vd.; **AKINTÜRK-ATEŞ-KARAMAN**, s. 444; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 341; **ÖZTAN**, Bilge: Aile Hukuku, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000, s. 581.

¹² Bakım nafakalarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: **BOZOVALI**, Halük: Türk Medenî Hukukunda Bakım Nafakaları, Kazancı Yayınları, İstanbul 1990.

öncelik sırasında ve nafakanın kapsamı bakımından kendini gösterir. Zira bakım yükümlülüğü, yardım etme yükümlülüğünden önce gelmektedir¹³. Bu nedenle bakım nafakası yükümlüsü bulunduğu ve nafakayı ödeyecek gücü olduğu sürece, yardım nafakasına başvurulamaz¹⁴.

Kanunda açıkça, ana babanın eğitimi devam eden ergin çocuklarına yardım etmekle değil, bakmakla yükümlü oldukları düzenlenmiştir (TMK m. 328/II). Ana babanın eğitimine devam eden ergin çocuklarına bakma yükümlülüğü, soybağının hükümlerinden olup doğrudan doğruya kanundan doğan kanunî bir borçtur. Bu yönüyle, ergin çocuğa eğitimi süresince ödenecek eğitim nafakası bir bakım nafakası niteliğindedir¹⁵. Eğitimi devam eden ergin çocuğun eğitim nafakası (TMK m. 328/II) istemesinin mümkün olduğu bir durumda, yardım nafakası (TMK m. 364) talep edilemez¹⁶. Eğitim nafakası, ergin çocuğun bakımı ve eğitimi için gerekli bütün giderleri kapsamaktadır. Yardım nafakasında ise nafakanın kapsamı, muhtaç kişinin zorunlu ihtiyaçlarıyla sınırlıdır. Bu yönüyle eğitim nafakası, yardım nafakasından daha kapsamlıdır¹⁷.

III. KOŞULLARI

Ana babanın eğitimi devam eden ergin çocuğuna bakma yükümlülüğü kapsamında eğitim nafakası ödeme yükümlülüğünün söz konusu olabilmesi için, çocuğun ergin olduğu halde eğitimine devam ediyor olması ve ana babanın durum ve koşullara göre kendilerinden çocuğa bakmalarının, başka bir deyişle ona nafaka

¹³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: aşa. X B.

¹⁴ SEROZAN, Rona: Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s. 246; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 345; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 294; ÖZTAN, s. 581.

¹⁵ Karş. BAYGIN, s. 121. ÇELİKEL ise bunun yardım nafakası olduğu görüşündedir. ÇELİKEL, Serdar: Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukukî Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 144.

¹⁶ HAUSHEER, Heinz/VERDE, Michel: Mündigenunterhalt, in: Jusletter 15. Februar 2010, s. 13.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz: aşa. X B.

ödeyebilmelerinin beklenebilir olması gerekmektedir. Bu koşulların ikisi birlikte gerçekleştiği takdirde, ana baba eğitimi devam eden ergin çocuğa nafaka ödemekle yükümlüdür¹⁸. Yalnızca çocuğun eğitimine devam ediyor olması veya yalnızca ana babadan çocuğa nafaka ödemelerinin beklenebilir olması yeterli değildir.

Bu maddî koşullardan başka, eğitim nafakası için mutlaka ergin çocuğun talebi gerekir¹⁹. Ergin çocuğun talebi olmadan, hakim tarafından re'sen bu nafakaya hükmedilemeyeceği gibi, ergin çocuk için ana babanın isteği ile de bu nafakaya hükmedilmesi mümkün değildir²⁰.

A. ÇOCUĞUN ERGİN OLDUĞU HALDE EĞİTİMİNE DEVAM EDİYOR OLMASI

1. Genel Olarak

Çocuğa eğitim nafakası ödenebilmesi için ilk koşul, çocuğun ergin olduğu halde eğitiminin devam ediyor olmasıdır. O halde, öncelikle çocuğun ergin olması gerekir. Erginlik, kural olarak onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar (TMK m. 11). Bunun yanında çocuk evlenmeye (TMK m. 11/II) veya mahkeme kararıyla da (TMK m. 12) 18 yaşını doldurmadan önce ergin hale gelebilir. Çocuk, 18 yaşını doldurduğunda, yani ergin olduğunda, ya mevcut eğitimine devam ediyordur veya eğitimi sona ermiştir ve eğitime devam etmiyordur ya da bir eğitim aşamasından diğerine geçmek üzeredir.

Kanun, ana ve babanın velayetleri altında bulunan çocuklarına, özellikle bedensel ve zihinsel özürlü olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlama yükümlülüğünü yüklemektedir (TMK m. 340/II). Ana baba bu meslekî eğitim sağlama yükümlülüğünü yerine getirmeye, çocuk ergin

¹⁸ WULLSCHLEGER, FamKomm, Art. 276-293 N 23.

¹⁹ 2. HD. E. 2010/17921, K. 2012/2392, T. 13.2.2012 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

²⁰ 2. HD., E. 2006/12505, K. 2007/233, T. 23.1.2007 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 3. HD. E. 2003/13569, K. 2003/13370, T. 10.11.2003 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

olmadan önce başlayan temel eğitimle başlamış olmaktadır. Çocuk ergin olduğunda ise ana baba, kanunun kendilerine yüklediği bu yükümlülüğü, genellikle tamamlamamış olmaktadır. Zira eğitim süreçleri, çocuk ergin olduğunda yaşı itibariyle meslekî eğitimini tamamlamış olmasına genellikle olanak vermemektedir. TMK m. 328/II'de kanunun söz ettiği eğitim, esasında meslekî bir eğitimi içermektedir²¹.

2. Çocuğun Meslekî Eğitiminin Tamamlanmamış Olması

Bu hükümlerle amaçlanan çocuğun ergin olmadan önce başlayan genel ve meslekî eğitiminin, çocuk ergin olduktan sonra da devam ederek çocuğun eğilim ve yeteneklerine uygun olarak geçimini ve ekonomik olarak kendilerine yetebilecek düzeyde meslek edinme imkânını sağlamaktır²². Bu nedenle bu hüküm, “*ana ve baba çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel özürlü olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlarlar*” hükmüyle birlikte yorumlanmalıdır (TMK m. 340/II)²³. Ana babanın ergin olmayan çocuğuna karşı bu yükümlülüğünü yerine getirebilmesi, çoğu zaman çocuk ergin olduğu tarihe kadar mümkün olmamaktadır.

²¹ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 28; HAUSHEER/VERDE, s. 3.

²² HAUSHEER/VERDE, s. 3. Bu sebeple uygulamada yükseköğretim öncesi eğitim masrafları ve/veya meslek edinme kursu masrafları ödetilebilmektedir. İkinci bir yüksek öğrenim masrafları ise kapsam dışıdır. Ancak sağlık durumu gibi nedenlerden meslek değişimi zorunluluğu söz konusu ise eğitim masrafının ödetilmesine karar verilebilir (KÖSEOĞLU, Bilal/ KOCAAĞA, Köksal: Aile Hukuku ve Uygulamaları, Ekin Yayınevi, Bursa 2011, s. 218).

²³ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 28; HAUSHEER/VERDE, s. 2, dn. 3. BGE 129 III 375 vd. (www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013). Yargıtay da eski tarihli bir kararında eğitimi devam eden ergin çocuğa nafaka ödenmesini, 743 sayılı Medenî Kanununun 265. maddesinde ana babaya yüklenen, çocuğun meslekî eğitiminin sağlama yükümlülüğünün bir parçası olarak görmektedir (HGK 1.10.1969, 2-677/720, BOZOVALI, s. 60).

Bunun sonucu olarak, ana babanın çocuğa genel bir eğitim vermesi yeterli olmayacak, çocuğun yetenek ve eğilimlerine uygun bir meslekî eğitim sağlamaları da gerekecektir²⁴. Çocuğa meslekî bir eğitimin sağlanması ise, hiç şüphesiz bir anlık bir durumu değil, çeşitli dönemlerden oluşan bir süreci içermektedir. Ergin olduktan sonra eğitim, somut olarak öngörülebilecek bir sürede bitecek eğitim sürecini kapsamaktadır. Bu nedenle, çocuğun meslekî eğitimi süreci içinde ve konusu itibarıyla meslekî eğitimine ilişkin olmak kaydıyla bu süreçte de ana babanın çocuğa bakım borcunun devam ettiğinin kabulü gerekir. Bu anlayışa uygun olarak; İsviçre Medenî Kanununun 277. maddesinin ikinci fıkrasındaki “*çocuk hala eğitimine devam ediyorsa*” kısmı “*çocuğun uygun bir eğitimi yoksa*” şeklinde değiştirilmiştir²⁵. Böylece ana ve baba, çocuğa, yetenek ve eğilimlerine uygun bir meslekî eğitim olanağı sağlamadıkça çocuğa bakma ve nafaka yükümlülükleri devam edecektir. Gerçekten de bu hükmün konuluş amacı, ergin olduğu halde kendi hayatlarını tek başına idame ettirecek yeterli bir meslekî eğitim almamış çocukların ana babaların tarafından böyle bir eğitim almalarının sağlanmasıdır²⁶.

Çocuğun eğitimiyle ilgili kararlar ilk olarak ana baba tarafından alınmaktadır²⁷. Çocuk ayırt etme gücüne sahip değilken, ana baba, çocuğun eğitimiyle ilgili kararları kendileri almaktadır. Ancak bu durumda bile ana baba çocuğun yetenek ve eğilimlerine uygun

²⁴ SEROZAN, s. 245. Yazar, bakım borcunun yüksek öğrenimin veya özel meslek öğreniminin tamamlanması olduğunu ifade etmektedir. ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA da meslekî eğitimin, çocuğa hem bağımsızlık kazandırdığını, hem de onun üzerinde duygusal ve ahlaki bakımdan olumlu etkilerde bulunduğunu, ana babanın ilerde çocuğun meslek sahibi olabilmesini sağlamak üzere olanaklarını seferber etmesi ve çocuğu gerekirse meslekî eğitime veya kursa göndermesi gerektiğini ifade etmektedir (s. 1123). Aynı yönde bkz: ÇELİKEL, s. 44).

²⁵ AS 1995 1126; BBl 1993 I 1169.

²⁶ HEGNAUER'e göre; bizdeki hükmün karşılığı olan İsviçre Medenî Kanununun 277. maddesinin ikinci fıkrası, erginin eğitim ihtiyacını karşılamayı amaç edinmez, bilâkis ergin olmayan çocuğun eğitim talebini karşılamaya hizmet eder (Berner Kommentar, Art. 277 N 54).

²⁷ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 37.

olarak ve çocuğun yararını gözeterek karar almalıdırlar. Çocuk ayırt etme gücüne sahip duruma geldikten sonra ise, alacağı eğitimin belirlenmesinde, ana baba ve çocuk birlikte karar verirler²⁸. Bu süreçte de kural olarak çocuk, ana ve babasının sözünü dinlemekle yükümlü olmakla birlikte, ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanır ve önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutarlar (TMK m. 339). Bu anlamda, çocuk ergin olmadan önce, ilerde meslekî eğitimine ve yaşamına yönelik kararları alırken ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğun görüşlerine başvurmak zorundadır²⁹. Nitekim, BMÇHS m. 12/I'de de; görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip her çocuğun yaşına ve olgunluk derecesine uygun olarak, kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade edebileceği açıkça belirtilmiştir. Bu nedenle, ergin olmayan çocuğun meslekî eğitim sürecini ilgilendiren kararlarda ana baba tarafından mutlaka görüşünün alınması gerekir³⁰. Çocuğun yaşı ne kadar büyük olursa, görüşünün o kadar çok önemi bulunmaktadır³¹.

Ana babanın çocuğa sağlayacağı genel ve meslekî eğitim, çocuğun yetenek ve eğilimlerine aykırı olamaz; ana baba, çocuğu yetenek ve eğilimlerine uygun düşmeyen bir meslekî eğitime veya istemediği bir mesleği seçmeye zorlayamazlar³². Ergin olmadan önce meslek seçimine karar verilmesinde ana babanın görüşleri yalnızca tavsiye

²⁸ **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 24; **BREITSCHMID**, Basler Kommentar, Art. 277 N 9; **BAYGIN**, s. 287.

²⁹ **ÖZUĞUR**, Ali İhsan: Velayet-Vesayet-Soybağı-Evlat Edinme Hukuku-Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s. 568; **BAYGIN**, s. 287.

³⁰ Meslek seçimi, çocuğun geleceğini belirlediğinden bir kişilik hakkı olarak görülebilir (**HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 37).

³¹ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 37.

³² Aynı yönde bkz: **BAYGIN**, s. 287. **BAKTİR-ÇETİNER** de ana babanın çocuğu, onun istediğinden farklı bir mesleğe zorlamaları halinde, çocuğun hakime başvurarak gerekli tedbirlerin alınmasını talep edebileceğini ifade etmektedir (**BAKTİR-ÇETİNER**, Selma: Velayet Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2000, s. 64).

işlevi görür; yaşam biçiminin şekillenmesindeki bu önemli adımda prensip olarak çocuğun kararı belirleyici olmaktadır³³. Bu yaşam planı ana baba ve çocuk tarafından birlikte geliştirilmelidir³⁴. Bu plan geliştirilirken, çocuğun yetenekleri ve fiilî (eğitim olanakları) veya ekonomik (ana babanın ödeme gücü, burs imkânları gibi) durumlar da hesaba katılmalıdır³⁵. Buna karşılık, çocuğun alacağı eğitimin ana baba ve çocuk tarafından önceden belirlenen yaşam planına uygun olması şart değildir³⁶. Çocuk ergin olduktan sonra meslekî yaşam planına ilişkin kararını değiştirebilir. Eğitimin çocuğun ergin olmadan önce başlaması ile ergin olduktan sonra başlaması arasında nafaka yükümü bakımından bir fark yoktur³⁷.

Eğitim, belli bir eğitimi, okulu, öğretiyi değil, farklı aşamalardan oluşan bir eğitim sürecini kapsamaktadır³⁸. Tüm bu aşamalar ise, çocuğun meslekî eğitimini tamamlamaya yönelik olmalıdır. Çocuğun meslekî eğitimini tamamlayabilmesinin önkoşulu, onun öncelikle genel bir eğitim almış olmasıdır. Türk eğitim sisteminde eğitim aşamaları, genel itibarıyla isteğe bağlı okul öncesi eğitim, zorunlu ilköğretim ve zorunlu ortaöğretim ile yükseköğretimden

³³ **SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 197. Örneğin, hemşire olmak isteyen bir kız çocuğun sağlık meslek lisesine, marangozluk yapmak isteyen bir çocuğun endüstri meslek lisesine, böyle bir eğitim tercihi olmayan çocukların ise genel eğitim veren ortaöğretim kurumlarına devamı sağlanmalıdır (**BAYGIN**, s. 287).

³⁴ **BREITSCHMID**, Basler Kommentar, Art. 277 N 9.

³⁵ **BREITSCHMID**, Basler Kommentar, Art. 277 N 9; **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 24. **HAUSHEER/VERDE**, s. 4.

³⁶ **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 24; **SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 196; Karşı yönde bkz: **HAUSHEER/VERDE** ise yaşam planının çocuk ergin olmadan önce en azından temel meslekî amaçlarının somutlaştırılmış olması gerektiğini, bunda çocuğun ergin olduğu anda kendi meslekî eğitimine başlamış olmasının veya ergin olduktan sonra başlamış olmasının ve çocuğun bu zamandan önce meslek sahibi olmasının önemi olmadığını ifade etmektedir (s. 3).

³⁷ **AKYÜZ**, s. 197.

³⁸ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 28. Aynı yönde bkz: **HAUSHEER/VERDE**, s. 3.

oluşmaktadır. Zorunlu ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın Eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter (Millî Eğitim Temel Kanunu m. 12). İlköğretim döneminde çocuklara yalnızca genel ve temel eğitim verilmekte, herhangi meslekî bir eğitim verilmemektedir³⁹. Ortaöğretim ise ilköğretime dayalı, dört yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, meslekî ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar (Millî Eğitim Temel Kanunu m. 26). Mevcut Türk eğitim sisteminde bir çocuk, bütün eğitim aşamalarını başarıyla bitirmek kaydıyla en erken 17 yaşında ortaöğretimini tamamlayabilir. Sınıfta kalma, kurum değiştirme, hastalık, vb. nedenlerle bu süre uzayabilir. Ortaöğretimden sonra çocuk, yükseköğretime devam etmek zorunda değildir. Ortaöğretim kurumlarında genel, meslekî ve teknik eğitim verilmektedir. Genel eğitimin verildiği ortaöğretim kurumlarında çocuklara meslekî bir eğitim verilmemektedir. Bu tür kurumlarda eğitim gören çocukların meslekî eğitimi, genellikle yükseköğretim kurumlarındaki önlisans, lisans ve sonrasında staj, vb. uygulamalı eğitimlerle tamamlanmaktadır. Buna mukabil, meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarında ise çocukların belirli alanlarda geliştirilmesi ve mesleğe hazırlanması amaçlanmaktadır. Yükseköğretim ise, orta öğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar⁴⁰ (Millî Eğitim Temel Kanunu m. 34). Özet olarak, bir çocuk, genellikle ergin olmadan önce meslekî eğitimini tamamlayamamaktadır. İstisnaen, meslekî ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumları çocuğa meslekî bir eğitim sağlayabilmektedir. Ancak ortaöğretim kurumlarında verilen bu meslekî eğitim, yükseköğretim

³⁹ İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır (Millî Eğitim Temel Kanunu m. 23/I b.3).

⁴⁰ Yükseköğrenim veren eğitim kurumları üniversiteler, fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, meslek yüksekokulları ve uygulama ve araştırma merkezlerinden oluşmaktadır (Millî Eğitim Temel Kanunu m. 36/I).

kurumlarında geliştirilebilmekte ve devam ettirilebilmektedir. Orta-öğretim kurumunda meslekî eğitim almayan bir çocuğun meslekî eğitimini tamamlayabilmesi, genellikle önlisans veya lisans programlarını bitirmesiyle mümkün olabilmektedir.

Türk eğitim sisteminde çocuk, zorunlu ortaöğretimi sırasında veya devam ediyorsa yükseköğretim sırasında ergin duruma gelebilir. Keza çocuk, ortaöğretimi tamamlamış ve yükseköğretime geçmeden önce de ergin duruma gelebilir. Kanunun lafzından çocuğun ergin olduğu anda herhangi bir eğitim kurumuna devam ediyor olması anlamı çıkabilir. Ancak ifade ettiğimiz üzere kanun hükmüyle amaçlanan çocuğun ergin olmadan başlayan genel ve meslekî eğitim sürecinin ergin olduktan sonra tamamlanmasını sağlamaktır. Bu nedenle, ergin çocuğun ana babasından eğitim nafakası isteyebilmesi için mutlak surette bir eğitim kurumuna devam ediyor olması gerekmez; çocuğun meslekî eğitim isteğinin olması ve meslekî eğitiminin tamamlanmamış olması yeterlidir.

Tüm bu açıklamalardan sonra, ergin çocuğun meslekî eğitiminin hangi anda tamamlanıp tamamlanmadığının tespiti gerekir. Bir eğitim, ancak çocuğa uygun bir meslek imkânı sağladığında uygun bir eğitim sayılır⁴¹. Mesleğin ve eğitimin uygunluğu, çocuğun yetenek ve eğilimlerine göre belirlenir⁴².

Hiç şüphesiz, genel eğitimini bitirmemiş bir çocuğun meslekî eğitimini tamamlamış olması mümkün değildir. Bu nedenle, öncelikle, genel eğitim veren bir ortaöğretim kurumuna devam eden bir çocuğun eğitimi sırasında ergin olması halinde, meslekî eğitimi henüz başlamadığından tamamlanmamış demektir ve ana babanın bakım (nafaka) yükümlülüğü kural olarak bu süreçte ve sonrasında meslekî eğitim aşamasında da devam eder.

Çocuk, doğrudan genel ve meslekî bir eğitim kurumuna devam etmemekle birlikte, ortaöğretimi tamamlamış ise, meslekî eğitimine

⁴¹ WULLSCHLEGER, FamKomm, Art. 276-293 N 24.

⁴² WULLSCHLEGER, FamKomm, Art. 276-293 N 24; SUTTER-SOMM/KOBEL, s. 197.

başlayıp tamamlayabilmesi için gerekli olan eğitim kurumuna girebilmek amacıyla devam ettiği hazırlık kurslarını içeren dönemler de kanunun amacı bakımından bu kapsamda sayılmalıdır. Bu anlamda, ergin çocuğun üniversite sınavına hazırlık kursuna gittiği dönemlerde de ana babanın nafaka yükümlülüğü devam eder⁴³. Çocuğun ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sürecinde ana babanın nafaka yükümlülüğü sona ermez.

TMK m. 328/II hükmüyle getirilen düzenlemenin amaçlarından bir tanesi de önceden başlamış bir eğitimin erginliğe geçişle birlikte kesintiye uğramasını engellemektir⁴⁴. Çocuk, ergin olduğu anda meslekî eğitimine yönelik bir eğitim kurumuna devam ediyorsa, ana babanın çocuğa bakma yükümlülüğü devam eder. Ancak, ergin çocuğa eğitimi süresince bakma yükümlülüğü yalnızca çocuğun meslekî eğitimini tamamlaması için gerekli makûl süre kadar devam eder⁴⁵. Eğitimin makûl süre içinde bitirilememesi durumunda, ana babadan çocuğun kalan eğitimi boyunca nafaka ödemesi beklenemez⁴⁶. Çocuğun eğitimini makûl süre içinde bitirebilmesi için ise, eğitimi için gerekli ilgi, motivasyona sahip olması, çaba göstermesi ve başarılı olması gerekir⁴⁷. Nafaka talebinde bulunan çocuk ayrıca eğitimine düzenli olarak devam ettiğini ispat etmeli, ayrıca

⁴³ 3.HD E. 2002/9456, K. 2002/10352, T. 24.09.2002 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); “Yardım nafakası talep edilebilmesi için yüksek öğrenime devam etmek zorunlu olmayıp, üniversite sınavına girmek için hazırlık yapmak ve dershaneye devam etmek de yeterlidir.”, 3. HD. E. 2008/15178, K. 2008/16244, T. 7.10.2008 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). Aynı yönde bkz: “Türkiye’deki öğretim koşulları dikkate alındığında liseyi bitiren çocuğun kursa gitmesi zorunluluğunun bulunduğu kuşkusuzdur. Üniversiteye giriş için beklenmesi gereken makûl sürede geçmemiştir. Dava tarihinde davacı henüz ergin olmuştur. O halde üniversite sınavlarına hazırlandığı belirlenen davacı için Türk Medenî Kanununun 364. maddesi koşulları oluştuğundan (davalının geliri de nazara alınarak) uygun yardım nafakasına hükmolunması gerekir (3. HD. E. 2004/1842, K. 2004/1768, T. 8.3.2004, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁴⁴ HAUSHEER/VERDE, s. 4.

⁴⁵ HAUSHEER/VERDE, s. 4.

⁴⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: aşa. III B 1 b.

⁴⁷ HAUSHEER/VERDE, s. 4.

sınavlarda başarılı olduğunu ve varsa eğitimi için gerekli çalışmaları yaptığını belgeleyebilmelidir⁴⁸.

Çocuğun meslekî eğitimi için zorunlu eğitim süreçlerinde ana babanın nafaka yükümlülüğü devam eder. Çocuğun meslekî eğitimine yönelik önlisans ve lisans programları, onun yetenek ve eğilimlerine uygun olması halinde bu kapsamdadır⁴⁹. Bir meslek okulunda alınan lisans eğitimi mesleğin icrası için yeterli olacaktır⁵⁰.

Bir lisans programını bitirmenin mesleğin icrasına yetip yetmeyeceği, bölümüne göre farklılık gösterir⁵¹. Bir mühendislik fakültesi mezunu, fakülteden mühendis olarak mezun olurken, bir hukuk fakültesi mezunu herhangi bir mesleğe sahip değildir. İlerde yapacağı mesleğin niteliğine göre belirli stajlarını tamamlaması gerekir⁵². Örneğin, avukat olmak isteyen bir hukuk fakültesi mezunu staja başlayıncaya ve meslekî eğitimi tamamlanıncaya kadar ana babasından eğitim nafakası talep edebilir. Ancak fakülteden mezun olduktan sonra herhangi bir eğitime devam etmeyen veya uzunca bir süre ara veren çocuğa eğitim nafakası verilmez; bu çocuk, koşulları varsa ancak yardım nafakası talep edebilir. Ayrıca çocuğun bir önlisans programından dikey geçiş yoluyla önceki eğitimiyle bağlantılı olmak koşuluyla bir lisans programına kaydolması halinde bunun da

⁴⁸ HAUSHEER/VERDE, s. 4.

⁴⁹ Bu özellikle bir yüksekokulda veya meslek okulunda öğrenimi kapsar (HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 67). Çocuk ergin olmadan önce, meslekî bir eğitim almışsa, sonra devam edeceği eğitimin önceki aldığı temel ve meslekî eğitimi genişletmesi, derinleştirilmesi veya zorunlu olarak veya alternatif olarak bunu şart koşması gerekir (HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 73). Örneğin, bayan terziliği işi yapan birisi sanat okulunda moda stilistliği konusunda uzmanlaşabilir (HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 74).

⁵⁰ HAUSHEER/VERDE, s. 5.

⁵¹ HAUSHEER/VERDE, s. 5. İşletme yüksek lisansının (MBA'in), işletme lisans eğitiminin olmazsa olmazı olduğunu ifade eden bir görüşe karşı HEGNAUER, haklı olarak, bu görüşün tatmin edici olmadığını, zira lisans eğitiminin de meslek bulmak için yeterli olduğunu ifade etmektedir (HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 75a).

⁵² HAUSHEER/VERDE, s. 5.

meslekî eğitim amaçlı olduğu kabul edilebilir. Alternatif eğitim türlerinden açıköğretim⁵³, ikinci öğretim, ekstern eğitim ve uzaktan eğitim ön lisans ve lisans programları da çocuğun meslekî eğitimiyle ilgili olmak koşuluyla bu kapsamda sayılmalı, ana babanın nafaka yükümlülüğü bu süreçte de devam etmelidir. Bu eğitim türlerinde, ergin çocuğun çalışma imkânının olması, yardım nafakasından farklı olarak, ana babanın nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz; ancak bu durum nafaka miktarının tespitinde gözönünde bulundurulabilir.

Çocuğun meslekî eğitimi için zorunlu olmayan lisansüstü eğitim, ikinci eğitim ve ek eğitim süreçleri boyunca, bu eğitimler çocuğun meslekî eğitimi için faydalı olsalar bile, ana baba nafaka ödemekle yükümlü olmamalıdır. Yüksek lisans ve doktora programları gibi lisansüstü programlar çocuğun meslekî eğitimini tamamlaması için zorunlu eğitimler değildir; bu nedenle, ana babanın bu tür eğitim süreçlerinde ergin çocuğuna bakma yükümlülüğü yoktur⁵⁴. Böyle bir durumda ergin çocuk, koşulları varsa yardım nafakası (TMK m. 364) talep edebilir.

Lisans eğitimi ve mezuniyeti mesleğin icrası için yeterli nitelikteyse, ortada TMK m. 328/II anlamında bir eğitimden söz edilebilir⁵⁵. Böyle bir durumda, ana babanın ergin çocuğun lisansüstü eğitimi süresince nafaka yükümlülüğü yoktur⁵⁶.

⁵³ **ŞAHİN**, Emin: Aile Hukuku Davaları, Kartal Yayınevi, Ankara 2004, s. 1329; **BULUT**, Harun: Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları, Beta Yayınları, İstanbul 2007, s. 89. “Davacı reşit olup akli ve bedeni bir mazereti bulunmamaktadır. Açık öğretim kurumunda okuduğuna göre, eğitim sebebiyle çalışmamak gibi bir kanuni mazeretinden de söz edilemeyeceğine göre, nafaka isteminin reddi gerekir (Yasa, 1987, s. 9 sh. 1296, 2 HD. 23.6.1986, E. 6110, K. 6293, **ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA**’dan naklen, s. 1135, dn. 7).

⁵⁴ **BREITSCHMID**, Basler Kommentar, Art. 277 N 22; **BULUT**, s. 89. **İNAL**, Nihat: Uygulamada Nafaka Davaları, Yetkin Yayınları, Ankara 1992, s. 45.

⁵⁵ **HAUSHEER/VERDE**, s. 5.

⁵⁶ **HAUSHEER/VERDE**, s. 5. Yazar, yüksek lisans için nafaka talebinin ancak, yüksek lisansın lisans eğitiminin temelini oluşturması ve meslekî eğitimi tamamlayıcı bir işleve sahip olması halinde söz konusu olabileceğini ifade etmektedir.

Çocuk ergin olduktan sonra, eğitimini değiştirmek isterse somut duruma göre değerlendirme yapmak gerekir⁵⁷. İlk olarak, çocuğun eğitim isteğinin ciddi ve samimi olup olmadığına bakılır⁵⁸. Kanaatimizce, ilk eğitim sürecinin başlarında olmak kaydıyla, çocuğun eğitimini değiştirmesi bir defaya mahsus makûl görülebilir⁵⁹.

Buna karşılık, ana babanın yararlı olsalar bile, kural olarak ek eğitimleri karşılama zorunluluğu yoktur⁶⁰. Ek eğitim masraflarının karşılanması, ancak meslekî eğitimi için zorunlu olduğu ölçüde kabul edilebilir⁶¹. Örneğin, meslekî eğitimi tamamlayıcı yabancı dil kursları ve sertifika programları da çocuğun meslekî eğitimi için zorunlu olduğu ölçüde eğitim giderleri arasında karşılanmalıdır. Buna karşılık, çocuğun meslekî eğitimi için zorunlu olmayan eğitimler hem bu kapsamda değildir, hem de bu tür eğitimler için ana babanın nafaka vermesi beklenebilir nitelikte değildir. Yine meslekî eğitimini tamamlamış bir çocuğun ikinci bir eğitim yapmak istemesi halinde ana babanın nafaka yükümlülüğü kural olarak devam etmez⁶². Ancak ilk eğitim ve ikinci eğitim arasında bir bağlantı varsa, istisnaen ana baba eğitim nafakası ödemekle yükümlü kılınabilir⁶³.

⁵⁷ Sağlık durumu gibi nedenlerden meslek değişimi zorunluluğu söz konusu ise eğitim masrafının ödetilmesine karar verilebilir (**KÖSEOĞLU/KOCAAĞA**, s. 218).

⁵⁸ **HAUSHEER/VERDE**, s. 8.

⁵⁹ Karş. **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 119 ff. İsviçre Federal Mahkemesi, 30 yaşında iki kurumu bırakmış, üçüncüye yoğun olarak çalışmayan, 22 yaşında tıp okuyup iki sene sonra bırakmış, 3 yıl çalışarak 28 yaşında hukuk okuyan kişilerin eğitim nafakası talebini beklenebilir olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

⁶⁰ **HAUSHEER/VERDE**, s. 4. Yazarlara göre; çocuğun aldığı ilk eğitim, mesleğini icra etmeye izin vermiyorsa, sağlık sorunları veya çalışma pazarı nedeniyle bu durumda ikinci eğitim veya ek eğitimler düşünülebilir.

⁶¹ Meslekî eğitim için zorunlu veya fiili staj, dil kursları ve benzeri de eğitimler de bu kapsamdadır (**SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 198).

⁶² **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 25; **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 54a; **KÖSEOĞLU/KOCAAĞA**, s. 218. Karşı görüş için bkz: **HAUSHEER/VERDE**, s. 14.

⁶³ Türk yükseköğretim sistemindeki dikey geçişlerde böyle bir bağlantı olduğu kabul edilebilir. Çocuğun aldığı ilk eğitim ile ikinci eğitim arasında

Çocuk, meslekî eğitimi için gerekli herhangi bir eğitim kurumuna devam etmiyorsa veya bir kuruma devam edip de bunun meslekî eğitimiyle ilgili olmaması halinde, TMK m. 328/II'ye göre nafakaya hükmedilemez. Böyle bir durumda, koşulları varsa yardım nafakasına hükmedilebilir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere nafakanın meslekî eğitim süresi boyunca verilmesi gerekir. Eğitim süresi içinde verilen olağan tatiller ve aralarda da nafaka yükümü devam eder⁶⁴. Çocuğun eğitiminin, hastalık, askerlik, vb. haklı görülebilecek bir nedenle kesintiye uğraması halinde de, bu süreler eğitim süresinin sonuna eklenir⁶⁵.

B. ANA VE BABANIN DURUM VE KOŞULLARA GÖRE KENDİLERİNDEN NAFKA ÖDEMESİNİN BEKLENEBİLMESİ

Çocuğun meslekî eğitimini tamamlamamış olması tek başına nafaka yükümü için yeterli değildir. Ayrıca ana babadan bu eğitim sürecinde durum ve koşullara göre kendilerinden nafaka ödemesinin beklenebilir nitelikte olması gerekir. Şayet, ana babadan nafaka ödemeleri beklenebilir nitelikte değilse, çocuk eğitime devam etse bile ana babanın nafaka yükümü sözkonusu olmaz. Beklenebilirliğin ölçüsü somut durum ve koşullara göre değişir⁶⁶. Bu nedenle beklenebilirlik, bütün durum ve koşullara göre belirlenir⁶⁷. Bu nafakayı

bağlantı veya bir ilişki yoksa ana baba nafaka ödemekle yükümlü değildir. Örneğin, meslek okuluna giden bir çocuk daha sonra psikoloji okumak isterse veya demiryolu bakımı bölümünde okuyan bir çocuğun psikoterapi okuması halinde böyle bir bağlantıdan söz edilemez (HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 76).

⁶⁴ Nitekim Yargıtay, yerel mahkemenin bu konuda tereddüt oluşturan “*sırf bir okul dönemine mahsus*” nafaka bağlanmasına dair hükümden bu ifadeyi çıkararak “*olağan yüksek öğrenim süresi boyunca*” şeklinde düzeltmiştir (3. HD. E. 2010/4089, K. 5645, T. 1.4.2010, KÖSEOĞLU/KOCAĞA, s. 220).

⁶⁵ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 63, N 84; SUTTER-SOMM/KOBEL, s. 198; ÖZÜĞÜR, s. 465.

⁶⁶ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 324.

⁶⁷ SUTTER-SOMM/KOBEL, s. 197.

istisnaî nitelikte görececek olursak, beklenebilirliği sıkı koşullara bağlamak gerekir⁶⁸.

Öncelikle belirtmek gerekir ki; beklenebilirlik koşulunu ana baba yönünden ayrı ayrı incelemek gerekir. Zira ana bakımından nafaka ödemesi beklenebilir olduğu halde, baba bakımından nafaka ödenmesi beklenebilir nitelikte olmayabilir.

Beklenebilirlik, sadece ekonomik durumları içermemektedir. Beklenebilirliğin tespitinde, yalnızca ana-babanın ekonomik güçleri değil, onların çocukla olan kişisel ilişkileri de dikkate alınmalıdır⁶⁹. Bundan başka çocuğun aldığı eğitimin türü, niteliği ve süresinin de ana baba tarafından nafaka ödenmesinin beklenebilir nitelikte olması gerekir.

Durum ve koşulların hakim tarafından takdiri her somut olay bakımından farklı özellik gösterecektir. Beklenebilirlik koşulu, açılan davada hüküm tarihine en yakın tarihteki duruma göre belirlenmelidir⁷⁰. Bu anlamda, ana babanın ekonomik durumunun kendilerinden nafaka ödemesinin beklenebilir olup olmadığının tespitinde veya çocuğun ana babasıyla olan kişisel ilişkilerinde bu zaman esas alınmalıdır.

⁶⁸ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 131; **SEROZAN** ise, herhalde zayıf konumda olan çocuğu koruma düşüncesinden hareketle bu hükmün mümkün olduğunca geniş yorumlanması gerektiği görüşündedir (s. 245). İsviçre Federal mahkemesi artık bu nafakayı istisnaî bir nitelikte görmekte, ancak bir kural olarak da görmemektedir (**HAUSHEER/VERDE**, s. 2).

⁶⁹ BGE 113 II 374 E. 2, s. 376 (www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013); BGE 120 II 177, E. 3c s. 179 (www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013); BGE 129 III 375 C. 3, s. 376 (www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013); BGE 127 I 202, s. 207 (www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013); **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 28; **SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 197; **HAUSHEER**, Heinz/**SPYCHER**, Annette: Unterhalt nach neuem Scheidungsrecht, Ergänzungsband zum Handbuch des Unterhaltsrechts, Stämpfli Verlag, Bern 2001, N 09.19, s. 115; **HAUSHEER/VERDE**, s. 5; **BREITSCHMID**, Basler Kommentar, Art. 277 N 9.

⁷⁰ İştirak nafakasının miktarının belirlenmesinde, tarafların malî durumu ve kazançları dava tarihindeki hükme en yakın tarihteki şartlar gözönünde tutularak belirlenmektedir (**BOZOVALI**, s. 57).

1. Eğitimle İlgili Durum ve Koşullar ile Çocuğun Yaşı

a. Eğitimin Türü ve Niteliği

Ana babanın kendilerinden nafaka ödemelerinin beklenebilmesi için eğitimin türü ve niteliği büyük önem arz etmektedir. Ana baba yalnızca çocuğun meslekî eğitimini tamamlamaya yönelik genel ve meslekî eğitimini karşılamak zorundadır. Meslekî nitelikte olmayan eğitimler için ana babadan nafaka ödemesi beklenemez⁷¹. Bu kapsamda, meslekî eğitimin tamamlanması için gerekli ve zorunlu olmayan eğitimler için çocuğa nafaka ödeme yükümlülüğü beklenebilir nitelikte kabul edilemez. Bundan başka, çocuğun aldığı eğitim ciddi ve meslekî bir amaca yönelik olmalıdır⁷². Her bir eğitim aşamasında meslekî amaç mümkün olduğu ölçüde somutlaştırılmalıdır⁷³. Örneğin, ergin çocuk, bir meslek okuluna gidiyorsa veya mesleğini icra etmesi için gerekli bir programa veya bunun stajlarına devam ediyorsa bu büyük ölçüde somutlaştırılmış demektir⁷⁴. Buna karşılık, sadece eğitim kurumundan mezun olma amacı yeterli değildir⁷⁵.

Temel ve meslekî eğitimi içeren ortaöğretim ile önlisans ve lisans düzeyindeki yükseköğretim bu kapsamdadır. Buna karşılık, lisansüstü eğitim ve ek eğitimler yararlı olsalar da kural olarak bunları içermez, ancak çocuğun meslek sahibi olması için gerekli zorunlu eğitimler bu kapsamda sayılır⁷⁶. Örneğin, avukatlık melseğini icra etmek isteyen hukuk fakültesi mezunu bir çocuğun avu-

⁷¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: yuk. III A 2.

⁷² **BREITSCHMID**, Basler Kommentar, Art. 277 N 20.

⁷³ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 114.

⁷⁴ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 114.

⁷⁵ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 115.

⁷⁶ BGE 127 I 202, s. 207 (www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013); BGE 118 II 97, s. 98 (www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013); **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 25; **HAUSHEER/SPYCHER**, N. 6.66 ff; Lisansüstü eğitim için aynı yönde bkz: **BAYGIN**, s. 123.

katlık stajı yapması zorunludur⁷⁷. Kanaatimizce, çocuğun meslekî eğitimi için zorunlu olmayan faydalı eğitimleri ana babanın karşılaması beklenemez. Bu kapsamda ana babanın çocuğun yüksek lisans ve doktora eğitimleri sırasında nafaka ödeme yükümlülükleri yoktur⁷⁸. Aynı şekilde, meslekî eğitimini tamamlamış bir çocuğun ikinci bir eğitim alması halinde ana babadan nafaka ödenmesi beklenemez⁷⁹. Buna karşılık, önlisans eğitimi almış bir çocuğun, önlisans eğitimiyle bağlantılı olmak koşuluyla dikey geçişle lisans eğitimine başlamak istemesi halinde ana babanın çocuğa bakma yükümü devam etmelidir.

⁷⁷ Aksi yönde bkz: İNAL, s. 45.

⁷⁸ **SUTTER-SOMM/KOBEL** ise lisans eğitiminin kural olarak tek başına meslekî olanakları sağlamadığını, mesela bir tıp veya hukuk lisans mezununun doğrudan mesleğini yapmasının mümkün olmadığını ifade etmektedir. Yazara göre, üniversite eğitimi ilk olarak yüksek lisans eğitiminin tamamlanmasıyla sözkonusu olabilir (s. 198). Benzer yönde bkz: **HAUSHEER/VERDE** de Bologna Reformuyla önceden iki aşamalı olan lisans ve lisansüstü eğitimin tek yapılı hale geldiğini, lisans eğitiminin o alandaki temel bilgileri verdiğini, yüksek lisans eğitimiyle ise öğrencinin o alanda uzmanlaşmasının sağlandığını, bununla birlikte yüksek lisans eğitiminin lisans eğitiminin bir tamamlayıcısı olup olmadığını tespitinde her bölüm için farklı değerlendirme yapılması gerektiğini, örneğin işletme lisans eğitimi alan birisinin yüksek lisans (MBA) yapmasının zorunlu olduğunu ve dolayısıyla ana babanın bu eğitim sürecinde de bakım (nafaka) yükümünün devam ettiğini savunmaktadır. Yükseköğretimde lisans eğitimi genel ve alana yönelik temel bilgilerin kazanılmasına hizmet ederken, ondan daha sonra yapılan lisansüstü eğitim meslekî alana yönelik bilgilerin derinlemesine öğrenilmesine hizmet etmektedir (s. 4-5).

⁷⁹ **GENÇCAN**, Ömer Uğur: Soybağının Kurulması, Reddi - Düzeltilmesi, İtiraz Davaları ve Soybağının Hükümleri, Yetkin Yayınları, Ankara 2002, s. 667. Aynı yönde bkz: **BULUT**, s. 89. Yazar, böyle bir durumda çocuğun mezun olduğu bölümle ilgili olarak iş bulma ihtimali üzerinde durularak ülke şartlarına göre varsayımsal olarak hem bir işte çalışıp hem de eğitimine devam etme olanağı varsa talebin dinlenme olanağının bulunmadığına karar verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Aynı yönde bkz: **BAYGIN**, s. 123. Yazara göre, eğilim ve yeteneklerine uygun bir meslekî eğitim ya da yükseköğretim eğitimi alan çocuğun ikinci bir yükseköğretim eğitimi yapması durumunda ana babanın bunları karşılama yükümlülüğü yoktur.

b. Eğitimin Süresi

Ana babanın nafaka ödemesinin beklenebilir olması için çocuğun eğitimini makûl bir süre içinde bitirmesi gerekir. Bununla birlikte, çocuğa nafaka ödenebilmesi için çocuğun eğitimi ciddiye alması ve başarı durumu da göz önünde tutulur⁸⁰. Makûl süre, eğitim süresi belirli ise bununla sınırlı olabilir⁸¹. Örneğin, hukuk lisans öğrenimi için asgarî süre dört yıl, azamî süre ise yedi yıldır⁸². Çocuğun asgarî eğitim süresi içinde eğitimini tamamlayamaması tek başına ana babanın nafaka ödemesini beklenebilir olmaktan çıkarılmaz. Böyle bir durumda, çocuğun eğitimine devam etmesi, dürüst bir şekilde eğitimini tamamlamak için çaba göstermesi, sınavlara girip başarılı olması halinde ana baba çocuğa nafaka ödemelidir⁸³.

⁸⁰ BREITSCHMID, Basler Kommentar, Art. 277, N 20; BAYGIN, s. 122. Yazara göre ana baba, gerekli ciddi çalışmayı göstermeyen, zamanını başka işlere ayıran, doğruluk kurallarına göre ana babasına saygı göstermeyen ergin çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılamak zorunda değildir. AKINTÜRK/ATEŞ-KARAMAN da öğrenimine devam eden, fakat normal eğitim-öğretim süresini çok aşmış olan başarısız bir çocuğun madde kapsamı dışında tutulması, buna karşılık normal eğitim-öğretim süresi içerisinde başarılı olarak öğrenimini tamamlayacak olan çocuğun bu hükümden yararlandırılmasının, maddenin konulma amacına uygun olacağını ifade etmektedir (s. 401). Aynı yönde bkz: BGE 130 V 237, 3.2., s. 238-239 (www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013). İsviçre Federal Mahkemesine göre bu hüküm, çalışkan, verimli ve iyiniyetli çocukları kapsamaktadır. Tembel çocuklar, beklenebilirlik ölçüsüne uymaz.

⁸¹ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 65.

⁸² Yükseköğretim kurumlarında, önlisans ve lisans düzeyinde öğrenim yapan öğrencilere bu öğrenimlerini tamamlamak için tanınan azamî süreler iki yıllık önlisans için dört, dört yıllık lisans için yedi yıldır. Öğrenciler normal eğitim öğretim süresi beş yıl olan programları sekiz yılda, altı yıl olan programları ise dokuz yılda tamamlamak zorundadırlar. (2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu m. 44/I).

⁸³ Ancak eğitimi için gayret göstermeyen, derslere devam etmeyen, sınavlara girmeyen öğrencinin bu nedenlerle normal eğitim öğretim süresini aşması durumunda artık azamî öğretim süresinin geçmesi beklenmez. Böyle bir durumda, ana babadan nafaka ödemeleri beklenemez. Buna karşılık, ergin çocuğun haklı sebeplerle veya mazeretlerle azami öğretim süresini aşması durumunda da ana baba nafaka ödemekle yükümlüdür.

Normal eğitim-öğretim süresini haklı bir sebep olmaksızın aşan, eğitimini tamamlamada gerekli çabayı göstermeyen başarısız bir çocuğun bakım ve eğitim giderlerinin ana baba tarafından karşılanmasını beklemek uygun olmaz⁸⁴.

Buna karşılık, geçici ve kısmî başarısızlıklar nafaka ödenmesini engellememelidir⁸⁵. Çocuğun birkaç sınavdan başarısız olması veya eğitim süresini uzatması tek başına beklenebilirliği ortadan kaldırmaz⁸⁶. Buna karşılık, çocuğun eğitim kurumuna devam etmemesi⁸⁷ ve tekrarlanan başarısızlıklar beklenebilirliği aşar⁸⁸. Çocuğa nafaka ödenmesinin beklenebilir olmaktan çıkması için, onun başarısızlığının, çocuğun eğitimini tamamlayamayacağı konusunda ciddi emareler içermesi gerekir. Çocuğun eğitime devam etmesi ve sınavlara girmesi eğitimi ciddiye aldığıının göstergesi kabul edilebilir. Buna karşılık, eğitimini sürdürmekle birlikte haklı bir sebep olmaksızın derslerine devam etmeyen çocuğun eğitimi ciddiye aldığı kabul edilemez. Bu çerçevede hakim, gerekirse çocuğun okula devam ve başarı durumunu da araştırmalıdır. Keza çocuk sınavlara girdiğini ve eğitimine başarıyla devam ettiğini belgeleyebilmeli ve gerektiğinde ana babasını bu hususta bilgilendirmelidir⁸⁹. Çocuğun eğitim kurumuna devam etmemesi veya sınavlara girmemesi, makûl ve haklı gerekçelere dayanıyorsa, hakim, bunu da dikkate almalıdır. Örneğin, ana babasının boşanması nedeniyle psikolojik bir takım sorunlar

⁸⁴ BAYGIN, s. 122.

⁸⁵ SUTTER-SOMM/KOBEL, s. 198.

⁸⁶ Ancak bir defaya mahsus başarısızlık veya geçici olarak eğitime ara verilmesi eğitim süresini makûl olmaktan çıkarmaz (BGE 130 V 237, 3.2., s. 239).

⁸⁷ Yargıtay bir kararında, öğrenci kaydını yenilemediği için kaydı silinen bir kişinin TMK m. 328/II gereğince açtığı davayı kabul etmiştir (3. HD. 6.7.2006, 2006/6939-9226, KÖSEOĞLU/KOCAĞA, s. 223).

⁸⁸ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 64.

⁸⁹ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 41; WULLSCHLEGER, FamKomm, Art. 276-293 N 26; HAUSHEER/SPYCHER, N. 6.70, s. 239; BGE 130 V 237 (www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013).

yaşayan çocuğun bu özel durumu, başarı durumu ve eğitime devam konusunda dikkate alınmalıdır⁹⁰.

Eğitime geçici olarak ara verilmesi de eğitim süresini makûl olmaktan çıkarmaz. Zorunlu askerlik hizmeti, hastalık, eğitim kurumunun kapatılması, vb. nedenlerle eğitime ara verilmesi durumunda, bunlar eğitim süresinin hesabında dikkate alınmaz⁹¹.

c. Çocuğun Yaşı

Ana babanın ergin çocuğuna nafaka yükümlülüğüne ilişkin olarak herhangi bir azamî yaş sınırını konulmamıştır⁹². Ancak ana baba tarafından nafaka ödenmesinin beklenebilir olup olmamasında çocuğun yaşı önem taşımaktadır⁹³. Çocuğun yaşı ne kadar büyük olursa, ana babadan nafaka ödemelerinin beklenebilmesi giderek azalır. Buna karşılık çocuğun yaşı ne kadar küçük olursa, ana babanın ona nafaka ödemesi beklenebilir⁹⁴. Kanaatimizce somut bir yaş sınırı olmaması gerekmele birlikte, yaş sınırının her olayın somut

⁹⁰ **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 27a. Aynı yönde bkz: **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 116.

⁹¹ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 119; **SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 198.

⁹² İsviçre’de bu sınırın 25 yaşa çekilmesine ilişkin tasarı yasalaşmamıştır (BBl 1974 II 57); **SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 197; **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 27; **BREITSCHMID**, Basler Kommentar, Art. 277 N 21. **BAYGIN**, yüksek öğrenime devam eden çocuklar hakkında belirli bir yaş haddinin kabulü söz konusu olacaksa, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 34. maddesine kıyasen 25 yaşın doldurulmasının esas alınması gerektiğini ifade etmektedir (s. 123). **SEROZAN** ise 27 yaş sınırı önermektedir (s. 245, d n. 94). İsviçre Federal Mahkemesi de 25 yaş bu tür bir eğitim için alışılmışın üzerinde görmüştür (BGE 130 V 237, 3.2., s. 239, www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013.) Sosyal Hizmetler Kanununa göre de korunmaya muhtaç çocuklar hakkında verilen koruma kararları, kural olarak, çocuk reşit oluncaya kadar devam etmele birlikte, çocuğun yükseköğretime devam etmesi halinde, koruma kararı 25 yaşına kadar uzatılabilmektedir (Sosyal Hizmetler Kanunu m. 24/I a.2).

⁹³ **HAUSHEER/VERDE**, s. 7.

⁹⁴ **HAUSHEER/VERDE**, s. 8.

durum ve özelliklerine göre tespit edilmesi gerekir. Örneğin, bir tıp öğreniminin süresi diğer lisans programlarına göre daha uzun sürelidir veya bir önlisans programı daha kısa sürelidir. Burada belirleyici olan, çocuğun makûl süre içinde ve başarıyla eğitimini sürdürüp sürmediği ve tamamlayıp tamamlayacağı olmalıdır⁹⁵. Bu nedenle, çocuğun yaşından ziyade eğitimdeki başarı durumu araştırılmalıdır.

2. Ekonomik Durum ve Koşullar

Ana babanın nafaka ödemesinin beklenebilir olup olmadığının tespiti için ana, baba ve çocuğun ekonomik durumlarının incelenmesi gerekir. Ana ve babanın her birinin ekonomik durumu ve ödeme gücü beklenebilirlik koşulu yönünden ayrı ayrı incelenmelidir⁹⁶. Babanın ekonomik durumu itibarıyla, çocuğa nafaka ödemesi beklenebilir olabilirken, ananın ekonomik durumu nafaka ödemesi için beklenebilir olmayabilir. Böyle bir durumda çocuğun nafakası, yalnızca baba veya yalnızca ana tarafından karşılanmalıdır.

Çocuk ergin olmadan önceki nafaka düzenlemesi, beklenebilirlik koşulu için ölçü değildir⁹⁷. Beklenebilirlik koşulu, açılan davada hüküm tarihine en yakın tarihteki duruma göre belirlenmelidir. Bu nedenle, çocuk ergin olmadan önce çocuk için hükmedilmiş bir iştirak nafakası var ise, bunun eğitim nafakası olarak devam etmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, ana baba boşandıktan sonra iştirak nafakası vermemiş olsa bile, koşulları varsa, ergin çocuk için eğitim nafakası ödemekle yükümlüdür⁹⁸.

⁹⁵ Benzer görüşte bkz: **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 27. *"Davacı asilin sosyal ve ekonomik durum araştırmasında lise birinci sınıf öğrencisi olduğu rapor edilmiş, ancak dosyada bu konuda bir öğrenci belgesine rastlanmamıştır. 20 yaşında bulunan bir genç kızın halen lise birinci sınıf öğrencisi olması düşündürücüdür. ...Bu durum aleyhine hakkın kötüye kullanılması olarak düşünülmüş bu nedenle davacının nafakanın artırılması talebi inandırıcı ve yerinde görülmemiştir"* (3. HD. E. 2004/10805, K. 2004/11174, T. 18.10.2004, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁹⁶ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 108.

⁹⁷ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 109.

⁹⁸ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 109.

Nafaka ödenmesinin beklenebilirliğinin tespitinde, ana babanın ödeme gücü önem taşır. Ana babanın ödeme gücü, kendi geçimleri için gerekli olanlar da dahil olmak üzere tüm gelirleri, malvarlığı ve kazanılması muhtemel kâr beklentileri de dikkate alınarak hesaplanır⁹⁹. Ana ve baba yoksul oldukları takdirde, onların çocuğa nafaka ödemesi beklenebilir değildir. Kendi geçimini sağlayamayacak durumda olan ana babanın katkısının beklenemeyeceği aşikârdır¹⁰⁰. Örneğin, kendisi yoksulluk nafakası alan bir kadın çocuğun bakım ve eğitim giderlerini ödemesi beklenebilir değildir¹⁰¹. Keza kendisi yardım nafakası alan ana babanın da nafaka ödemesi beklenemez. Yargıtay içtihatlarına göre de hiçbir geliri ve malvarlığı bulunmayan, işsiz veya çalışmayacak durumda olup da kendi geçimini dahi başkalarının katkılarıyla sağlayan ana veya babanın çocuk için nafakayla yükümlü tutulması mümkün değildir¹⁰². Aynı şekilde ana babanın hastalığı ve yaşlılığı nedeniyle çalışmayacak durumda olması halinde bu nafakanın onlar tarafından ödenmesi beklenemez¹⁰³.

Buna karşılık, ana baba kendi zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak durumdaysa kendilerinden nafaka ödemesi beklenebilir. Bu somut duruma göre belirlenir¹⁰⁴. Ana babanın zorunlu ihtiyaçlarının tespitinde onların sağlık durumları, sosyal statüleri, ülkenin ekonomik koşulları ve günümüzün geçim şartları da gözönünde tutulur¹⁰⁵. Nafaka yükümlüsü bakımından beklenebilirliğin tespitinde İsviçre içtihatlarında şöyle bir formül geliştirilmiştir¹⁰⁶. Öncelikle nafaka

⁹⁹ ÇELİKEL, s. 140.

¹⁰⁰ GENÇCAN, s. 672.

¹⁰¹ GENÇCAN, s. 671-672; Aynı yönde bkz: ÇELİKEL, s. 141; BAYGIN, s. 127.

¹⁰² BAYGIN, s. 127.

¹⁰³ AKINTÜRK/ATEŞ-KARAMAN, s. 400.

¹⁰⁴ AKYÜZ, s. 197.

¹⁰⁵ Karş. AKINTÜRK/ATEŞ-KARAMAN, s. 402.

¹⁰⁶ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 103 ff; BREITSCHMID, Basler Kommentar, Art. 277 N 17; WULLSCHLEGER, FamKomm, Art. 276-293 N 29; SUTTER-SOMM/KOBEL, s. 197; HAUSHEER/VERDE, s. 9.

yükümlüsünün zorunlu ihtiyaçlarının parasal değeri belirlenir. Bu değere % 20 daha eklenir. Ortaya çıkan sonuç nafaka yükümlüsünün gelirini aşıyorsa, bu takdirde ondan nafaka ödemesi beklenebilir, aşmıyorsa beklenebilir. Örneğin, aylık zorunlu ihtiyaçları 1.000 TL olan birinden nafaka ödemesinin beklenebilir olması için, gelirin 1.200 TL'den fazla olması gerekir. Ana baba yönünden ödeme gücünün hesabında çocuğun aldığı burs hesaba katılmaz¹⁰⁷. Çocuğun aldığı burs, nafaka miktarının belirlenmesinde dikkate alınır.

Kanaatimizce, ana babanın ekonomik durumu ve malî gücü, çocuğun devlet üniversitesi yerine ücretli bir vakıf üniversitesinde veya yurtdışında bir üniversitede okumaya yetecek durumdaysa, ana baba, çocuğun meslekî eğitimine ilişkin olması şartıyla çocuğun bu dönemdeki bakım ve eğitim giderlerini de karşılamak zorundadır¹⁰⁸. Ancak böyle bir durumda bile, makûl süre içinde eğitimini tamamlayamayan veya ana babasıyla haklı neden olmaksızın kişisel ilişki ve iletişim kurmak istemeyen çocuğa ana babanın nafaka ödemesi beklenebilir. Buna karşılık, ana babanın ekonomik durumu ve malî gücü yeterli değilse, ergin çocuk ana babasından ayrı yaşamaya karar vermişse ve eğitim nafakası talep ediyorsa bunun sebep olduğu ek masrafları kendisi karşılamalıdır¹⁰⁹. Örneğin, ana babasının yaşadığı şehirde dilediği bölümü okuma imkânı olan bir çocuk, buna rağmen şehirdışında bir üniversiteye kaydolmayı tercih etmişse, şehirdışında

¹⁰⁷ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 107.

¹⁰⁸ ÇELİKEL de, iştirak nafakası bakımından, ana babanın ekonomik durumları iyi ise çocuğun özel okula gönderilmesi için gerekli giderlerin nafaka belirlenirken gözönünde tutulması gerektiğini ifade etmektedir (s. 139). Yargıtay da bir kararında yurtdışında öğrenim gören bir çocuğun nafaka istemine ilişkin bir davada, çocuğun söylediği okulda okuyup okumadığının, Türkiye'de buna denk bir öğrenim kurumu bulunup bulunmadığının ve çocuğun özel kabiliyetinin orada okumayı zorunlu kılp kılmadığının araştırılması gerektiğine karar vermiştir (Y 2. HD. 977/1974-2116, 10.3.1977, TEKİNAY, s. 591 dn. 8c). Aksi yönde bkz: GENÇCAN, s. 671. Yazara göre davalının gücü çocuğun ABD'de okumasına yetecek düzeyde bile olsa, nafaka yükümlüsünün bu yönde oluşan gidere katılma yükümlülüğü bulunmaz.

¹⁰⁹ HAUSHEER/VERDE, s. 10.

öğrenim görmesinden kaynaklı ek masrafları kendisi karşılamalıdır. Buna karşılık, çocuğun ana babasından ayrı yaşaması haklı bir nedene dayanıyorsa, ana baba, çocuğun ayrı yaşamasından kaynaklı masrafları da karşılamalıdır. Örneğin, çocuğun okumak istediği bölümün ana babanın yaşadığı şehrin dışında bir yerde olması halinde, ana baba, çocuğun barınma ve buna bağlı ek masraflarını da karşılamalıdır¹¹⁰.

Bu nafaka ana babanın kanundan doğan bir bakım borcudur. Bu nafakanın ödenebilmesi için çocuğun yoksulluk içinde olması gerekmez. Buna karşılık, bu nafakanın istisnaî nitelikte olduğu unutulmamalıdır¹¹¹. Bu nedenle, çocuğun bakımı ve eğitimi için kendi malları varsa ana babadan nafaka ödemesi beklenemez¹¹². Çocuğun da geliri varsa nafakanın belirlenmesinde bu durum da gözönünde tutulur (TMK m. 330). Bununla birlikte, ergin çocuğun fiilen birlikte yaşadığı ana veya babanın zengin olması ve çocuğun diğer tarafça yapılacak katkıya ihtiyacı bulunmaması, diğer tarafı nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz¹¹³.

3. Çocuğun Ana Babayla Olan Kişisel İlişkileri

Ana babanın çocuğa nafaka ödemesinin beklenebilir olmasında bir diğer kriter çocuğun ana babasıyla olan kişisel ilişkileridir¹¹⁴. Bu bağlamda, özellikle çocuğun ana babasına karşı saygı ve anlayış gösterme yükümlülüğü, aile bağlarının ortadan kalktığı haller ve çocukla ana baba arasında kişisel ilişki kurma hususları önem taşımaktadır.

¹¹⁰ ÇELİKEL de iştirak nafakası yönünden, çocuğun eğitim için başka bir şehirde bulunması halinde, yurt veya ev kirası gibi giderlerin nafaka miktarının tespitinde dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir (s. 139).

¹¹¹ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 23 ff.

¹¹² HAUSHEER/VERDE, s. 10.

¹¹³ Karş. BAYGIN, s. 128.

¹¹⁴ BREITSCHMID, Basler Kommentar, Art. 277 N 18; HAUSHEER/VERDE, s. 6.

Ana, baba ve çocuk birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermekle yükümlüdürler (TMK m. 322). Ana babaya saygı gösterme yükümlülüğün ağır biçimde ihlâl edilmesi halinde, kendisine karşı bu yükümlülük ihlâl edilen ana baba tarafından nafaka ödemesi beklenemez¹¹⁵. Ana babasına saygı göstermeyen ergin çocuğun bakım ve eğitim giderlerini ana baba karşılamak zorunda değildir¹¹⁶. Ancak ana babanın isteğine karşı gelmek, basit nitelikte görülebilecek veya münferit olarak saygı yükümlülüğün ihlâli nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz¹¹⁷.

Bunun yanında, çocuk, nafaka talep ettiği veya hâlen nafaka aldığı ana veya babasını dürüst olarak mevcut eğitim durumu ile eğitim süreci, işleyişi ve özellikle öngörülen eğitim süresi hakkında bilgilendirmek, gerektiğinde belgeleri sunmak zorundadır¹¹⁸. Ancak bu zorunluluk, ergin çocuğun eğitim süreçleri hakkında kendi başına karar almasını engelleyici nitelikte olmamalıdır.

Bununla birlikte, çocuğun ana babasıyla ilişki ve iletişim kurmaması veya başlangıçta kurduğu ilişki ve iletişimi sonradan devam ettirmemesi her durumda ana babaya saygı yükümlülüğünün ihlâli olarak da kabul edilemez. Çocuğun ana babasıyla ilişki ve iletişim kurmaması haklı bir nedene dayanıyorsa, ana babanın nafaka yükümü devam eder. Örneğin, çocuğun haysiyetsiz yaşam süren ana veya babasıyla kişisel ilişki kurmak istememesi haklı bir neden olarak kabul edilebilir. Keza çocuk, kendisine karşı aile içi şiddet uygulayan ana veya babasıyla kişisel ilişki veya iletişim kurmaya zorlanamaz. Buna karşılık, haklı bir neden olmaksızın ana babasıyla kişisel ilişki ve iletişim kurmak istemeyen çocuğun bu davranışı sonucunda, nafaka yükümlüsünün kendisinden nafaka ödemesi

¹¹⁵ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 130; HAUSHEER/VERDE, s. 6; Yardım nafakası bakımından aileye karşı görevlerini ağır biçimde ihlâl edenlerin nafaka isteyemeyeceği yönünde bkz: BELGESAY, Mustafa Reşit: Türk Kanunu Medenîsi Şerhi II, Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul 1952, s. 298.

¹¹⁶ AKYÜZ, s. 197.

¹¹⁷ HAUSHEER/VERDE, s. 6; Aynı yönde bkz: HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 130.

¹¹⁸ SUTTER-SOMM/KOBEL, s. 198.

beklenebilir değildir¹¹⁹. Haklı neden ve beklenebilirliğin tespitinde hakim, somut durum ve koşulları değerlendirerek karar vermelidir. Bu anlamda, örneğin, ana baba yeni boşanmışsa ve çocuğun yaşı küçükse, baba veya ana çocuğa karşı şiddet uygulamışsa, bunların çocukta yarattığı travmatik etkiler de gözönünde bulundurulmalıdır¹²⁰.

Saygı yükümlülüğünün ağır ihlali yanında, aile bağlarının ortadan kalktığı diğer hallerde de ana babadan çocuğa nafaka ödemesi beklenmemelidir¹²¹. Meselâ, mirasçılıktan çıkarmaya ilişkin TMK m. 510 hükmü gereğince, mirasçı mirasbırakana veya mirasbırakanın yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemişse veya mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın ailesi üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemişse aile bağlarının ortadan kalktığı kabul edilebilir¹²². Bu hükme kıyasen, ergin çocuğun nafaka yükümlüsü ana babaya veya onların yakınlarından birine (örneğin, kardeşine) karşı bir suç işlemesi veya saygı yükümlülüğünün ağır ihlali gibi aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde ihlâl etmesi halinde, ana babanın nafaka ödemesi beklenemez.

Ergin olmadan önce, ana babasıyla haklı bir sebep olmaksızın kişisel ilişki kurmayı reddeden ve ergin olduktan sonra da bu davranışını sürdüren çocuğa da ana babasının nafaka ödemesi beklenemez¹²³. Bunun sonucu olarak nafaka talebi de tamamen veya

¹¹⁹ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 133; BGE 129 III 375, C. 4.2, s. 379-380 (www.bger.ch, Erişim Tarihi: 15.7.2013).

¹²⁰ Bu konuda ayrıca bkz: HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 133.

¹²¹ Yardım nafakası bakımından aynı yönde bkz: BELGESAY, s. 298; DEMİRAL, Meltem: "Aile Bağlarının Ortadan Kalktığı Hallerde Yardım Nafakası Talebinin Yerindeligi Hakkında Bir Yargıtay Karar İncelemesi", Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan - II, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11 Özel Sayı 2009, İzmir 2010, s. 1132-1133. Yazar, böyle bir durumda yardım nafakası talebinin TMK m. 2/II gereğince hakkın kötüye kullanılması yasağına tabi olması gerektiğini ifade etmektedir.

¹²² BELGESAY, s. 298.

¹²³ SUTTER-SOMM/KOBEL, s. 197.

kısmen reddedilir¹²⁴. Buna karşılık, çocuk ergin olmadan önce, hakim, çocukla velayet veya çocuk kendisine bırakılmayan eğitim nafakası yükümlüsü ana baba arasında kişisel ilişki kurulmasına ilişkin bir düzenleme yapmışsa ve bu kişisel ilişki hakkı TMK m. 324/II'deki sebeplerden ötürü kaldırılmışsa¹²⁵, çocuk ergin olduktan sonra da durum ve koşullarda bir değişiklik olmadığı takdirde nafaka yükümlüsü ana veya babasıyla ilişki veya iletişim kurmak zorunda değildir.

IV. NAFKA DAVASI

Eğitim nafakası, ancak ergin çocuğun açacağı bir dava ile talep edilebilir¹²⁶. Ergin olmakla birlikte tam fiil ehliyetine sahip olan çocuğun bu davayı kendisinin açması gerekir. Ergin olmadan önce velayet kendisine verilen ana veya babanın bu davayı açma hakkı bulunmamaktadır¹²⁷. Ayrıca ana veya baba, ergin olan çocuğa halen fiilen bakan taraf olsa bile çocuk adına dava açamazlar. Oysa ergin olmayan çocuğa bakım (iştirak) nafakası ödenebilmesi için, küçüğe fiilen bakan ana veya babanın bu yükümlüğünü yerine getirmeyen

¹²⁴ SUTTER-SOMM/KOBEL, s. 197.

¹²⁵ Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkrada öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir (TMK m. 324/II).

¹²⁶ Aynı yönde bkz: "Ana ve babanın bakım borcu çocuğun ergin olmasına kadar devam eder (TMK. m. 328/1). Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler (TMK. m. 328/2). Ne var ki, ana ve babanın, ergin olduğu halde eğitimi devam eden çocuğa bakım yükümlüğü, ergin çocuğun kendisi tarafından açılmış bir yardım nafakası davasının bulunması halinde söz konusu olur. Yoksa ergin olan ve fiil ehliyetini kazanmış bulunan çocuk için ana yararına nafakaya hükmolunamaz.", 2. HD. E. 2010/17921, K. 2012/2392, T. 13.2.2012 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

¹²⁷ 2. HD., E. 2006/12505, K. 2007/233, T. 23.1.2007 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 3. HD. E. 2003/13569, K. 2003/13370, T. 10.11.2003 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açma yetkisi bulunmaktadır (TMK m. 329/I).

Çocuk, davayı yalnızca ana veya yalnızca babasına karşı açabileceği gibi her ikisine karşı da açabilir¹²⁸. Nafaka alacaklısı ergin çocuk, eğitim nafakasına ihtiyacını olduğunu ispat etmelidir (TMK m. 6)¹²⁹. Bu anlamda, ergin çocuk, eğitiminin devam ettiğini ve gerekirse kurumuna devam ve başarı durumunu da belgelemelidir. Çocuk, bu davada, eğitimi süresince gerekli olan bakım ve eğitim masraflarının karşılanmasını talep eder. Ergin çocuğun açtığı eğitim nafakası davasında taleple bağlılık ilkesi gereğince istek aşılamaz¹³⁰. Hakim, çocuğun talep ettiği miktardan fazlasına hükmedemez.

Eğitim nafakası davası açma hakkı herhangi bir süreye bağlı değildir. Eğitimi devam eden ergin çocuk, eğitimi sona erinceye kadar eğitim nafakası davası açabilir. Ancak eğitimin devamı sırasında dava açılmışsa, nafaka, dava tarihinden itibaren başlar¹³¹.

Bundan başka, hakim, çocuğun talebi olmadan re'sen bu nafakaya hükmedemeyeceği gibi¹³², ergin olmayan çocuğa ödenen iştirak nafakasının da eğitim nafakası olarak devamı mümkün

¹²⁸ Çocuğun anası veya babası ölmüşse, çocuk, sadece sağ olan ebeveynine dava açabilir. Her ikisi de hayattaysa, çocuk isterse sadece anasına, isterse sadece babasına, isterse de her ikisine de dava açabilir. Çocuğun, her ikisi de sağ olan ebeveynlerinden yalnızca anasına veya yalnızca babasına dava açması halinde, hakim, nafaka miktarını takdir ederken, kendisine karşı dava açılmayan ebeveynin de ödeme gücünü dikkate alarak, oransal olarak nafakaya hükmetmelidir.

¹²⁹ HAUSHEER/VERDE, s. 7.

¹³⁰ Ancak ergin olmayan çocuğun dava açması halinde, nafaka hükümleri çocuğun korunmasına yönelik olduğundan kamu düzenine ilişkindir ve hakimin takdir hakkı tarafların istekleriyle sınırlı değildir (GENÇCAN, s. 672; TUTUMLU, Mehmet Akif: Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukukî Sonuçları, 2. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2006, s. 628). Aksi yönde bkz: 2. HD. 27.12.2004, 2004-14480-15690, KÖSEOĞLU/KOCAAĞA, s. 230).

¹³¹ YİBK. E. 1956/15, K. 1956/15, T. 28.11.1956 (RG T. 27.12.1956, S. 9494).

¹³² Aynı yönde bkz: 2. HD. 17.9.2003, 2003/10282-11461 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

değildir¹³³. Ana veya baba boşandıktan veya ayrıldıktan sonra ergin olmayan çocuk için iştirak nafakasına hükmedilmemiş olması, çocuk ergin olduktan sonra koşulları varsa, eğitim nafakası talep etmesine engel değildir¹³⁴.

V. NAFAKANIN KAPSAMI

TMK m. 328/II hükmü, eğitimi devam eden ergin çocuğa bakma yükümlülüğünü öngörmektedir. Bu hükümden, çocuğun yalnızca eğitim giderlerinin karşılanacağı anlamı çıkmamalıdır. Anababanın bakım borcu; çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli bütün giderleri kapsamaktadır (TMK m. 327). Eğitim nafakası, çocuğun ihtiyaçlarının tümünü kapsar. Yardım nafakasında olduğu gibi, yalnızca kişiyi yoksulluktan kurtaracak kapsamda nafakaya hükmedilemez.

Ana baba, bu bakım yükümlülüğünü doğal bakım şeklinde karşılayabileceği gibi, parasal olarak nafaka ödeyerek de karşılayabilir. Bakım yükümlülüğünün kapsamına; yiyecek, giyecek, barınma, eğitim ve öğrenim giderleri ile tedavi, sağlık, ulaşım, dinlenme, eğlence, kültürel gereksinimler, boş zamanları değerlendirme ve cep harçlığı da girer¹³⁵. Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli ve zorunlu olmayan, lüks sayılabilecek giderler için nafaka isteminde bulunulamaz¹³⁶. Örneğin, ana baba çocuğunun üniversitede okurken otomobil almasını veya yurtdışı tatilini finanse etmek zorunda değildir.

Ayrıca ana baba, durum ve koşullara göre kendilerinden ödenmesi beklenmeyecek giderleri de karşılamak zorunda değildir. Örneğin, ana baba devlet üniversitesinde okuma imkânı olan bir çocuğun vakıf üniversitesindeki ücretli eğitim masraflarını karşıla-

¹³³ Bu konudaki açıklamalarımız için bkz: aşa. VI.

¹³⁴ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 109.

¹³⁵ BAYGIN, s. 121; AKINTÜRK/ATEŞ-KARAMAN, s. 402; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 199; BOZOVALI, s. 45; BREITSCHMID, Basler Kommentar, Art. 276 N 22 ff.; WULLSCHLEGER, FamKomm, Art. 276-293 N 4.

¹³⁶ AKINTÜRK/ATEŞ-KARAMAN, s. 403.

mak veya çocuğun meslekî eğitimi için zorunlu olmayan bir yabancı dil kursu masraflarını ödemek zorunda değildir.

VI. SÜRESİ

Ana babanın çocuğa bakma yükümlülüğü, kural olarak çocuk ergin olunca kendiliğinden sona erer. Eğer ana babadan biri, çocuk için nafaka (iştirak nafakası) ödüyorsa, bu nafaka da çocuğun ergin olmasıyla kendiliğinden sona erer, bunun için nafakanın kaldırılması davası açılması gerekmez¹³⁷. Çocuk ergin olduktan sonra ana babanın bakma yükümlülüğünün devam edebilmesi için, çocuğun meslekî eğitiminin tamamlanmamış olması gerekir. Bu yükümlülük, çocuk meslekî eğitimi tamamlanmaya kadar devam eder. Çocuğun bu eğitime ergin olmadan evvel başlamış olması şart değildir.

Nafakanın başlangıcı dava tarihi¹³⁸, sona erme tarihi ise meslekî eğitimin nihai olarak sona erdiği tarihtir¹³⁹. Eğitim makûl süre içinde tamamlanmaya kadar nafaka yükümü devam eder¹⁴⁰. Nafaka yükümlülüğünün süresinin tespitinde belirleyici olan eğitimin makûl bir süre içinde bitirilmesidir.¹⁴¹ Ergin çocuğun ciddi bir eğitim isteğinin olması şarttır, yoksa ortalama bir öğrenim süresi belirlenerek

¹³⁷ 12. HD. E. 2011/17148, K. 2012/3500, T. 14.2.2012 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 3. HD. E. 2004/2886, K. 2004/2859, T. 29.3.2004 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

¹³⁸ Nafaka ve nafakanın artırılması davaları kanundan doğan bir alacağın tespiti ile tahsili davası niteliğinde olup, davanın açıldığı tarihten itibaren hüküm ifade eder (YİBK. E. 1956/15, K. 1956/15, T. 28.11.1956 (RG 27.12.1956, S. 9494); İştirak nafakası bakımından aynı yönde bkz: 2. HD. 8.10.1971 tarih ve 5966/5811 sayılı karar, **TUTUMLU**, s. 629; **BOZOVALI**, s. 61; **ÖZTAN**, s. 366. Yardım nafakası bakımından aynı yönde bkz: **FEYZİOĞLU**, s. 585. İsviçre Medenî Kanunu m. 279/I'e göre ise; çocuk, babası ya da anasına veya her ikisine karşı nafaka alacağına ilişkin olarak dava tarihinden önceki bir yıl ve gelecek yıllar için nafaka talep edebilir.

¹³⁹ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 66; **BULUT**, s. 89.

¹⁴⁰ **HAUSHEER/VERDE**, s. 8.

¹⁴¹ **HAUSHEER/VERDE**, s. 8.

nafakaya hükmedilemez¹⁴². Nafaka yükümü, çocuğun eğitim gördüğü normal bitiş süresinin sonuna kadar devam eder¹⁴³.

Eğitime geçici süreyle ara verilmesi veya eğitimin kısa kesintilere uğraması nafaka yükümünü sona erdirmez¹⁴⁴. Örneğin, üniversite sınavı hazırlık kursu sona erdikten sonra üniversiteye kayıt anına kadar çocuğun herhangi bir eğitim kurumuna kayıtlı olmaması veya sömestr tatillerinde de bu nafaka ödenmeye devam olunur. Kısmî başarısızlıklar nafaka yükümünü sona erdirmez¹⁴⁵. Askerlik, hastalık, vb. nedenlerle eğitim süresi uzamışsa, bu süre, eğitim süresine eklenir.

Ergin çocuk, mezun olduktan sonra veya okul bittikten sonra uzunca bir süre eğitimine devam etmez ise, çocuğun eğitimini sona erdirdiği hususunda zımnî iradesi var sayılır¹⁴⁶. Örneğin, ortaöğretim kurumunu bitirdikten sonra iki üç sene herhangi bir işte çalışmayan ve eğitim kurumuna devam etmeyen çocuğun sonradan eğitim görmek istemesi halinde çocuk, eğitim nafakası isteyemez. Buna karşılık, çocuğun meslekî geleceğini planlamaya yönelik düşünceleri nedeniyle eğitiminin kesintiye uğraması halinde çocuk sonradan nafaka talep edebilir¹⁴⁷. Bu durum, özellikle çocuğun meslekî eğitimini tamamlayamaması halinde uygulanır¹⁴⁸. Ancak temel eğitimden sonraki uzun bir kesinti, meslekî eğitimin devam edeceği yönünde şüpheyle karşılanabilir¹⁴⁹. Ana bana, temel eğitimini tamamladıktan sonra uzun bir süre meslekî eğitimine başlamamış ve bu yönde ciddi ve samimi bir çabası olmayan çocuğun sonradan eğitime başlamak istemesi halinde ona bakmakla yükümlü değildir.

¹⁴² HAUSHEER/VERDE, s. 8.

¹⁴³ BAYGIN, s. 122.

¹⁴⁴ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 84.

¹⁴⁵ HAUSHEER/VERDE, s. 8.

¹⁴⁶ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 85.

¹⁴⁷ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 84; WULLSCHLEGER, FamKomm, Art. 276-293 N 27.

¹⁴⁸ WULLSCHLEGER, FamKomm, Art. 276-293 N 27.

¹⁴⁹ WULLSCHLEGER, FamKomm, Art. 276-293 N 27.

Aynı şekilde, çocuk ergin olduktan sonra uzunca bir süre eğitimi uzatmış ve makûl süre içinde eğitimini tamamlayamamışsa, eğitimine devam etmeyi bırakmışsa, meslekî eğitim süreciyle ilgili olmayan yeni bir eğitime başlamışsa veya meslekî eğitim için zorunlu olmayan lisansüstü eğitim ve ek eğitimlere başlamışsa nafaka yükümlülüğü sona erer¹⁵⁰.

Çocuğun meslekî eğitiminin tamamlanmasıyla ana babanın çocuğa bakma ve nafaka yükümlülüğü sona erer. Artık gerekli meslekî eğitimi alan ergin çocuğa nafaka ödenmez. Ancak bunun için nafaka yükümlüsü ana babanın dava yoluyla nafakanın kaldırılmasını talep etmesi ve hakimin nafakanın kaldırılmasına karar vermesi gerekir (TMK m. 331). Bunun yanında, hakim, eğitim nafakasına hükmederken kararında bunu eğitim süresiyle de sınırlayabilir¹⁵¹, bu takdirde nafaka hakimin belirlediği sürenin sonunda kendiliğinden sona erer. Bu süre, eğitim nafakası alan ergin çocuğun kusuru olmaksızın herhangi bir sebeple uzarsa, mahkemeden sürenin uzatılması istenebilir.

Önemle belirtmek gerekir ki; ana babanın nafaka yükümlülüğünün sona ermesi için çocuğun bir işe girmesi veya meslek sahibi olması gerekmez.¹⁵² Nafaka yükümünün süresinde belirleyici olan çocuğun uygun meslekî eğitimini tamamlamış olmasıdır¹⁵³. Eğitimi tamamlayan çocuk, iş bulamamışsa, eğitim nafakasına devam olunmaz; ancak koşulları varsa çocuk, yardım nafakası talep edebilir¹⁵⁴.

Nafakaya hükmedilen tarihteki koşulların değişmesi halinde, nafaka yükümü sona erdirilebilir. Meselâ, nafaka ödenmesindeki beklenebilirlik koşulunun bir süre sonra ortadan kalkması halinde

¹⁵⁰ HAUSHEER/SPYCHER, N 09.19, s. 115.

¹⁵¹ HAUSHEER/VERDE, s. 8.

¹⁵² HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 62.

¹⁵³ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 61.

¹⁵⁴ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art 277 N 62; 3. HD. E. 2003/9895, K. 2003/10126, T. 15.9.2003 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

nafaka kaldırılabilir¹⁵⁵ ya da ergin çocuğun evlenmesi durumunda, eşinin bakım ve dayanışma yükümlülükleri yarışabilir¹⁵⁶.

VII. NAFKA MİKTARI

Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur (TMK m. 330)¹⁵⁷.

Çocuk açısından ölçüt, çocuğun gereksinimleri ile çocuğun gelirleridir. Öncelikle çocuğun ihtiyaçları tespit edilir, çocuğun bakım ve eğitim giderleri hesaplanır. Çocuğun barınma, yiyecek, giyecek gibi temel ve zorunlu ihtiyaçları yanında eğitim giderleri ile diğer ihtiyaçları da bu hesaplamada gözönünde bulundurulur. Nafaka miktarı, çocuğun yaşı, eğitim ve sağlık durumu, alışageldiği yaşam şekline göre takdir edilir¹⁵⁸. Çocuğun ücretli özel bir eğitim kurumunda öğrenim görüyor olması, yetenekleri doğrultusunda özel bir eğitim alması gibi faktörler nafaka miktarının belirlenmesinde dikkate alınır¹⁵⁹. Örneğin, ana baba özel yeteneği nedeniyle konservatuarda öğrenim görmek isteyen çocuğuna bakmak ve eğitimini sağlamakla yükümlüdür.

Ana baba açısından ölçüt ise, ana ve babanın ödeme güçleri ile ana ve babanın yaşam koşullarıdır. Öncelikle, ana babanın eğitim nafakası ödemekle yükümlü kılınabilmesi için, kendilerinden nafaka ödemelerinin beklenebilir olması gerekir. Şayet, kendilerinden nafaka ödemelerinin beklenebilir olmasına engel bir durum yoksa, nafaka miktarı, ana babanın ödeme güçleri oranında belirlenir. Ana ve baba çocuğun giderlerine eşit olarak değil, güçleri oranında katılmak zorundadırlar¹⁶⁰. Çocuğun ana babadan birinin yanında

¹⁵⁵ HAUSHEER/VERDE, s. 8.

¹⁵⁶ Bu konudaki açıklamalarımız için bkz: aşa. dn. 164.

¹⁵⁷ HAUSHEER/VERDE, s. 8-9.

¹⁵⁸ BAYGIN, s. 126.

¹⁵⁹ BAYGIN, s. 126.

¹⁶⁰ BAYGIN, s. 128.

yaşayarak eğitimini sürdürmesi halinde çocuğun birlikte yaşadığı ana babanın yaptığı doğal bakım masrafları da dikkate alınarak, diğer ebeveynin katkı miktarı hesaplanır. Çocuğun yanında kaldığı ana babanın sağladığı barınma, giyecek, yiyecek gibi doğal bakım giderleri, çocuğun toplam ihtiyaçlarına oranla, o ana veya babanın malî gücüne göre sağlaması gerekli miktardan az ise, bu durumda o taraftan da doğal bakım yanında parasal katkı yapması talep edilebilir veya böyle bir talep yok ise, diğer tarafın ödeyeceği nafaka miktarında bu durum göz önünde bulundurulur¹⁶¹.

Ergin çocuğun sadece ana veya babadan birisinden talepte bulunması halinde, aleyhine dava açılmayan ana ve babanın malî ve sosyal durumu tespit edilmeli, kendisine karşı dava açılan ana babanın ödeyeceği nafaka miktarı, diğer tarafın sağlaması gereken katkı tespit edilerek belirlenmelidir¹⁶².

Nafaka miktarının belirlenmesinde, varsa çocuğun kamu veya özel kurum ve kuruluşlardan aldığı burslar ile çocuğun malvarlığı ve gelirleri de göz önünde bulundurulur. Ergin çocuğun eğitimi süresince geçimini sağlamaya yetecek malları, gelirleri veya kazancı varsa, artık nafaka yükümünden söz edilemez (Karş. TMK. m. 327)¹⁶³.

Nafaka her ay peşin olarak ödenir. Hâkim istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir (TMK m. 330/II-III). Durumun değişmesi hâlinde

¹⁶¹ Karş. GENÇCAN, s. 671.

¹⁶² BULUT, s. 89; 3. HD. E. 2008/9868, K. 2008/14968, T. 18.9.2008 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁶³ Oysa ana babanın ergin olmayan çocuklarına bakma yükümlülüğünde ana babanın bakma yükümlülüğü çocuğun kendisine ait malların bulunmasına bağlı değildir, ana baba çocuğun malları bulursa dahi, bakım giderlerini öncelikle kendi malvarlıkları ve gelirleriyle karşılamak zorundadır (AKYÜZ, s. 197). Ana ve baba, ancak yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde, hâkimin izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar sarfedebilirler (TMK m. 327/II).

hâkim, istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır (TMK m. 331).

VIII. NAFKA ALACAKLISI VE YÜKÜMLÜSÜ

A. NAFKA ALACAKLISI

Nafaka alacaklısı, ergin olduğu halde uygun meslekî eğitimini tamamlamamış çocuktur. Şu halde, meslekî eğitimini bitirmemiş olması koşuluyla ergin olan her çocuk kural olarak ana babasından eğitim nafakası talep edebilir. TMK m. 328/II hükmüne göre çocuğun eğitimi boyunca nafaka isteyebilmesi için ana babasından en az birinin hayatta olması gerekir. Evlenme yoluyla ergin olan (TMK m. 11/II)¹⁶⁴ veya mahkeme kararıyla ergin kılınan çocuklar (TMK m. 12)¹⁶⁵ kural olarak eğitim nafakası talep edemezler. Ayrıca evlat

¹⁶⁴ Böyle bir durumda eşlerin dayanışma yükümlülüğü (TMK m. 185/III) ile ana babanın çocuğuna bakma yükümlülüğü yarışır. Kanaatimizce, eşlerin dayanışma yükümlülüğü, ana babanın bakım yükümlülüğünden önce gelmelidir. Eşler, birlikte eğitimine devam eden eşin bakımını karşılayamadıkları takdirde, ana babanın eğitime devam eden ergin çocuğa bakma yükümlülüğü doğar. Her iki eş de eğitimine devam ediyorsa, bu durumda, eşlerden her biri kendi ana babasından eğitim nafakası talep edebilir. Gerekçe belirtmemekle birlikte evlilik yoluyla erginliğin kazanılması durumunda iştirak nafakasının sona ereceği yönünde bkz: **KÖSEOĞLU/KOCAĞA**, s. 219. Aksi yönde bkz: **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 100-101. Yazara göre ana babanın çocuklarına bakma yükümlülüğü, yardım nafakasından farklı olarak, eşlerin dayanışma yükümlülüğünden önce gelir. Ancak yine de ödenecek nafaka ev ve geçinme giderlerini içermez. Bu giderler, eşlerin dayanışma yükümlülüğü çerçevesinde eşler tarafından karşılanmalıdır. Benzer görüşte bkz: **SEROZAN**. Yazar, 17 yaşında evlenmeyle erginlik kazanılsa bile ana babanın bakım borcunun sona ermediğini ifade etmektedir (s. 245).

¹⁶⁵ Mahkeme kararıyla ergin kılınan çocuğun iştirak nafakası talep edemeyeceği yönünde bkz: **ÇELİKEL**, s. 143. **KÖSEOĞLU/KOCAĞA** ise, eğitim durumundan bahsetmemekle birlikte erginliğin evlenmeyle veya mahkeme kararıyla kazanılmasıyla iştirak nafakasının sona ereceğini ifade etmektedirler (s. 219). **ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA**'ya göre, yargısal erginlikle birlikte çocuğun ana babasından nafaka talep etme hakkı kalmaz (s. 278).

edinilen çocuk da, ister küçük iken, ister ergin iken evlat edinilmiş olsun, şayet meslekî eğitimi devam ediyorsa evlat edinenden nafaka talep edebilir. Zira evlat edinmeyle ana babanın hak ve yükümlülükleri evlat edinene geçmektedir (TMK m. 314/I). Biyolojik ana babanın nafaka ödeme yükümleri ise ikincil niteliktedir. Onlar ancak, evlat edinen ana babanın eğitim nafakasını karşılayamaması halinde nafaka ödemekle yükümlü kılınabilirler¹⁶⁶.

B. NAFKA YÜKÜMLÜSÜ

Eğitim nafakasının yükümlüsü, ana veya babadan biri veya her ikisidir. Zira eğitimi devam eden ergin çocuğa bakma yükümlülüğü ana babaya aittir¹⁶⁷. Ergin çocuğa eğitimi boyunca nafaka ödenmesi soybağının hükümlerindedir. Çocuğun nafaka talep edebilmesi için ana ve/veya babayla bir soybağı ilişkisi bulunması şarttır¹⁶⁸. Ana ile çocuk arasında soybağı doğumla kurulur. Doğumla kurulan soybağı neticesinde ana doğrudan doğruya nafaka yükümlüsü olur. Babanın nafaka yükümlüsü olabilmesi için ise, kural olarak çocukla baba arasında soybağının mevcut olması gereklidir. Soybağı kurulmamışsa nafaka yükümü de söz konusu olmaz¹⁶⁹. Çocukla baba arasında soybağı, çocuk evlilik içinde veya evliliğin sona ermesinden itibaren 300 gün içinde doğmuşsa babalık karinesi gereğince kendiliğinden kurulur. Bunun dışında, babanın ana ile sonradan evlenmesi, babanın çocuğu tanınması veya babalık davası sonucu mahkeme kararıyla da çocukla baba arasında soybağı kurulabilir. Çocuğun babası belli değilse veya çocukla baba arasında herhangi bir soybağı kurulmamışsa bu nafaka yalnızca anadan istenebilir¹⁷⁰. Keza evlat edinen de, evlat edinmeyle kurulan yapay soybağı neticesinde,

¹⁶⁶ Aynı yönde bkz: **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 309. Evlat edinmeyle gerçek ana babanın bakma yükümlülüğünün kalkması yönünde bkz: **ÖZTAN**, s. 457.

¹⁶⁷ **SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 194.

¹⁶⁸ **WULLSCHLEGER**, FamKomm, Art. 276-293 N 3; **HAUSHEER/VERDE**, s. 3; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 323.

¹⁶⁹ **SUTTER-SOMM/KOBEL**, s. 194.

¹⁷⁰ **SEROZAN**, s. 244. Aynı yönde bkz: **HAUSHEER/VERDE**, s. 5

TMK m. 314/I gereğince ana babaya ait hak ve yükümlülüklerle sahip olacağından bu nafakayı ödemekle yükümlüdür.

Önemle belirtelim ki; çocuğa eğitim süresince ödenecek nafaka bakımından ana babanın nafaka yükümünün sınırını bu nafakanın ödenmesinin onlardan beklenebilir olması çizer. Beklenebilirlik, somut durum ve koşullara göre değişir. Genel olarak, çocuğun eğitimiyle ilgili durumlar, ana babanın ekonomik durumları ve çocukla olan kişisel ilişkileri beklenebilirliğin ölçüsünü belirler¹⁷¹. Örneğin, ana ve baba, çocuğun eğitimini makûl süre içinde tamamlamaması, ekonomik durumlarının nafaka ödemeye elverişli olmaması¹⁷² veya haklı bir sebep olmaksızın ergin çocuğun kendileriyle kişisel ilişki ve iletişim kurmaması halinde, kendilerinden nafaka ödenmesi beklenemeyeceğinden nafaka ödemekle yükümlü değildirler.

Eşler ve çocuk birlikte yaşıyorsa, genellikle ana ve baba çocuğun bakımını da karşılamaktadırlar. Ana baba ayrı yaşıyorsa veya evli değilse ya da boşanmışsa, ana babadan çocuğun doğal bakımını üstlenmeyen eş, bakım yükümlülüğünü çocuğa para ödeyerek yerine getirir¹⁷³. Tekrar belirtelim ki; iştirak nafakasından farklı olarak burada nafaka alacaklısı, velayet kendisinde olan veya çocuğun birlikte yaşadığı eş değil, bizatihi ergin çocuğun kendisidir. Çocuk, ana babasıyla birlikte yaşamıyorsa, ana baba koşulları varsa, yine nafaka ödemek zorundadır¹⁷⁴. Buna karşılık, ana babadan bir tarafın ödeme gücü yoksa, diğer taraf nafaka yükümünü tek başına karşılar¹⁷⁵.

Ana babanın nafaka yükümlüsü olması için evli olmaları, ayrı yaşamaları, boşanmış olmaları veya ergin çocuğun ana veya baba-

¹⁷¹ Bu konudaki açıklamalarımız için bkz: yuk. III B.

¹⁷² Meselâ, kendisi yoksulluk veya yardım nafakası alan ana baba, ergin çocuğu için nafaka ödemekle yükümlü değildir. Keza geliri kendi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamayan ana baba da eğitim nafakası ödemekle yükümlü kılınmaz.

¹⁷³ HAUSHEER/VERDE, s. 5.

¹⁷⁴ HAUSHEER/VERDE, s. 5.

¹⁷⁵ HAUSHEER/VERDE, s. 6.

sından yalnızca biriyle birlikte yaşaması önem taşımaz¹⁷⁶. Ancak ergin çocuğun ana veya babadan biri yanında yaşaması ve onun yanında eğitimini sürdürmesi halinde, çocuğun yanında yaşadığı ana babanın nafaka ödeyip ödemeyeceği veya nafaka ödeyecekse bunun miktarının tespitinde bu durum göz önünde bulundurulur. Ana veya babadan birinin ölmüş ya da gaipliğine karar verilmiş olması veya ana babanın bilinmemesi gibi hallerde, çocuğun hayatta olan ve bilinen ana veya babası, onun eğitim süresince onun bütün bakımını tek başına karşılamalıdır¹⁷⁷.

Eğitim nafakasının ödenmesi velayete bağlı değildir¹⁷⁸. Ana babanın çocuğa bakma yükümü, onların velayet görevinden bağımsızdır. Velâyetin kaldırılması hâlinde de ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükleri devam eder (TMK m. 350). Çocuk ergin olmadan önce, anadan veya babadan yahut her ikisinden birden velayetin kaldırılmış olması onları nafaka yükümünden kurtarmaz¹⁷⁹. Zira bu nafakanın ödenmesi velayetin bir sonucu değil, ana baba olmanın bir sonucudur¹⁸⁰. Nafaka yükümlüsü ana ve babanın, durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde bakım borcu devam eder.

Üvey ana babanın doğrudan eğitim nafakası ödeme yükümlülüğü yoktur¹⁸¹. Zira bu yükümlülük, kural olarak çocuğun soybağıyla bağlı olduğu ana babasına aittir. Eşlerin üvey çocuklarına özen ve ilgi gösterme ve yardım yükümlülüğü de (TMK m. 338) yalnızca ergin

¹⁷⁶ SUTTER-SOMM/KOBEL, s. 194; HAUSHEER/VERDE, s. 5.

¹⁷⁷ Karş. BREITSCHMID, Basler Kommentar, Art. 276 N 10.

¹⁷⁸ SUTTER-SOMM/KOBEL, s. 194; ÇELİKEL, s. 146; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 323; TUTUMLU, s. 627; ÇELİKEL, s. 146; BAYGIN, s. 120; BOZOVALI, s. 44; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 1089.

¹⁷⁹ AKINTÜRK/ATEŞ-KARAMAN, s. 400; BAYGIN, s. 120; GENÇCAN, s. 666, s. 1211; BAKTİR-ÇETİNER, s. 146; Velâyetin kaldırılması hâlinde ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükleri devam eder. (TMK m. 350/I).

¹⁸⁰ GENÇCAN, s. 1211.

¹⁸¹ BREITSCHMID, Basler Kommentar, Art. 278 N 6; HAUSHEER/VERDE, s. 11.

olmayan çocuklar için öngörülmektedir¹⁸². Bu bağlamda, çocuğun soybağıyla bağlı olduğu ana babası var ise, nafaka yükümlününün de bunlar tarafından karşılanması gerekir. Kanaatimizce, üvey ana babaların diğer eşin çocuklarına özen ve ilgi gösterme ile yardım yükümlülüğü her ne kadar ergin olmayan çocuklar için öngörülmüş ise de, çocuğun korunması ilkesi gereğince bu yükümlülük, belirli koşullar altında istisnaen eğitimi devam eden ergin çocuklar için de kıyasen uygulanabilir. Çocuğun soybağıyla bağlı olduğu ana babadan birinin ölmüş, gaipliğine karar verilmiş olması, bilinmemesi veya ana babasından biri olup da onun çocuğa nafaka ödeyecek malî güce sahip olmaması ya da çocukla kişisel ilişkileri nedeniyle kendisinden nafaka ödemesinin beklenmemesi ve üvey ana babanın da kanundan doğan kendi nafaka yükümlülüklerini karşılaması ve diğer eşin tek başına çocuğun bakım ve eğitimini karşılayamaması halinde, eşlerin dayanışma yükümlülüğü kapsamında üvey ana babadan çocuğun eğitimi süresince nafaka talep edilebilmelidir¹⁸³. Ancak bu durumda da çocuğun üvey ana babasıyla olan kişisel ilişkileri dikkate alınmalıdır. Bunun dışındaki durumlarda ise, kural olarak üvey ana babanın eğitim nafakası ödeme yükümlülüğü olmamalıdır. Ancak, bu durumda bile eşler arasında dayanışma yükümlülüğü (TMK m. 185/III) uyarınca üvey ana baba, diğer eşe yardım etmek suretiyle dolaylı olarak zaten ergin çocuğun eğitime katkıda bulunmaktadırlar.

Ana baba dışındaki kişilerin, örneğin, büyükbaba, büyükanne veya kardeşlerin eğitim nafakası yükümlülükleri bulunmamaktadır¹⁸⁴. Çocuğun ana babasından biri ölmüşse, ölmüş ana ve babanın mirasçıları da bu nafa-

¹⁸² AKYÜZ, bu yükümlülüğün, bakım ve eğitim giderlerine katkı şeklinde olduğunu, ancak gerçek ana veya babanın çocuğa bakamaması halinde söz konusu olduğunu ifade etmektedir (s. 196-197).

¹⁸³ Karş. BREITSCHMID, Basler Kommentar, Art. 278 N 6.

¹⁸⁴ HEGNAUER, Berner Kommentar, Art. 277 N 88; HAUSHEER/VERDE ise eğitimin bitmesine çok az kalmışsa istisnaen TMK m. 328/II (ZGB Art. 277/II) çerçevesinde eğitim nafakası istenebileceğini ifade etmektedir (s. 13). Kanaatimizce böyle bir istisna tanınmanın hukukî bir dayanağı bulunmamaktadır.

kayı ödemekle yükümlü değildir. Onlar yalnızca koşulları varsa, TMK m. 364 gereğince yardım nafakası ödemekle yükümlüdürler. Aynı şekilde, üçüncü kişilerin de eğitim nafakası ödeme yükümlülükleri yoktur. Ancak eğitim nafakası alan çocuğun, ana ve babasından birinin haksız fiil neticesinde ölümü halinde çocuk, haksız fiil sorumlusundan destekten yoksun kalma tazminatı alabilir (TBK m. 53/I b.3)¹⁸⁵.

IX. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanuna göre Türk Medenî Kanununun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabındaki hükümlerden doğan (TMK m. 118-395) uyuşmazlıklara Aile Mahkemesi bakmakla görevlidir (4787 sayılı Kanun m. 4/I b.1). Eğitim nafakasına ilişkin uyuşmazlıklarda da görevli mahkeme, Aile Mahkemesidir.

Ana babanın kanundan doğan eğitim nafakası borcuna ilişkin açılacak davalarda yetkili mahkemeye ilişkin ise, kanunda özel bir yetki kuralı öngörülmemiştir. Bu nedenle ergin çocuğun açacağı bu nafaka davasında genel yetki kuralı uygulanacaktır. Buna göre yetkili mahkeme, dava açıldığı tarihte davalının, yani ana veya babanın yerleşim yeri mahkemesidir (HMK m. 6/I). Ergin çocuğun eğitimi süresince açacağı nafakanın artırılması davalarında da genel yetki kuralı uygulanacaktır¹⁸⁶. Kanaatimizce, yoksulluk nafakasında nafaka alacaklısı eşin yerleşim yeri mahkemesinin¹⁸⁷, yardım nafakasında ise taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesinin¹⁸⁸ yetkili olması yanında, ana babanın bakım borcundan doğan davalarda

¹⁸⁵ HAUSHEER/VERDE, s. 10.

¹⁸⁶ Kıyas yoluyla mahkemelerinin yetkisinin belirlenmesi mümkün değildir. Zira Anayasamıza göre Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir (AY m. 142).

¹⁸⁷ Türk Medenî Kanununun 177. maddesine göre; “Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir”.

¹⁸⁸ Türk Medenî Kanununun 365. maddesinin altıncı fıkrasına göre ise yardım nafakasında; “Yetkili mahkeme, taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesidir.”

kanunla nafaka alacaklısını koruyucu özel bir yetki kuralı olmaması önemli bir eksikliktir. Aile hukukunda zayıfların korunması ilkesi gereğince, yoksulluk nafakası için eşe ve yardım nafakası için hısımlara tanınan kendi yerleşim yerlerinde dava açma imkânının, ana-babanın bakım borcu altında olduğu nafaka alacaklısı çocuğa da tanınmış olması gerekirdi. Bundan başka, ana veya babanın ergin çocuk için nafakaya hükmedildikten sonra, açacağı nafakanın azaltılması veya kaldırılmasına ilişkin davalarda ise genel yetki kuralı gereğince ergin çocuğun yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Bu noktada belirtmek gerekir ki; bir öğretim kurumuna devam etmek için bir yerde bulunma yeni yerleşim yeri edinme sonucunu doğurmaz (TMK m. 22). Yani kural olarak, ergin olan çocuk eğitim için yerleşim yerinden farklı bir yerde bulunuyorsa, onun yerleşim yeri halen sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir (TMK m. 19/I)¹⁸⁹. Ancak ergin çocuğun eğitimi için bulunduğu yerde oturma niyetinin devamlı olması halinde öğrenim gördüğü bu yeri yerleşim yeri olarak kabul etmek gerekir¹⁹⁰.

X. İŞTİRAK VE YARDIM NAFKASIYLA İLİŞKİSİ

A. İŞTİRAK NAFKASIYLA İLİŞKİSİ

İştirak nafakası; boşanma, ayrılık, vb. sebeplerle velayet kendisine bırakılmayan tarafın, ergin olmayan çocuğun bakım ve eğitim

¹⁸⁹ Eğitim ve öğretim kurumunun derecesi ve niteliği önem taşımaz. Bu bir lise, yüksekokul, akademi, enstitü, fakülte veya üniversite olabilir. Kanun koyucu burada öğrencinin eğitim amacıyla bulunduğu yerin onun hayat ilişkilerinin merkezi olma niteliğine sahip olmadığı karinesine dayanmakta ve bu durumu geçici görmektedir. Bu nedenle, öğrencinin yerleşim yeri, eğitim süresi sona erdiğinde, yarıyıl ve yaz tatillerinde döndüğü ailesinin yaşadığı yerdir. (HAMAMCIOĞLU, Gülşah Vardar: Türk Medenî Kanununa Göre Yerleşim Yeri, XII Levha Yayınları, İstanbul 2009, s. 110).

¹⁹⁰ DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku, 8. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2006, s. 184; HAMAMCIOĞLU, s. 110. Yazar bu halde eski yerleşim yerinin terkedildiğini, ana babanın yerleşim yeri olan yer ile ilişkilerin kesildiğini, hem de öğrenim görülen yerde yerleşme iradesinin açıklandığını ifade etmektedir.

giderlerine malî gücü oranında katılması şeklinde ortaya çıkmaktadır (TMK m. 182/II). Gerek iştirak nafakası gerekse de eğitim nafakası ana babanın çocuğa bakım borcundan doğmaktadır ve nitelikleri itibariyle her ikisi de bakım nafakasıdır.

Bu iki nafaka türü niteliği itibariyle aynı olsa da, birçok yönden birbirinden farklılık göstermektedir. Herşeyden önce, iştirak nafakası yalnızca ergin olmayan çocuk için ödenen bir nafakadır. Çocuk ergin ise, iştirak nafakası istenemez¹⁹¹. Eğitim nafakası ise, ancak ergin çocuklar için sözkonusu olabilir. Bundan başka, iştirak nafakası ödenebilmesi için çocuğun eğitimine devam etmesi gerekmez. İştirak nafakasında ise, ana veya baba, çocuk herhangi bir eğitim kurumuna devam etmese bile nafaka ödemekle yükümlüdür. Oysa eğitim nafakasının en önemli koşulu çocuğun eğitimine devam etmesidir.

Eğitim nafakası, nafaka alacaklısı yönünden de iştirak nafakasından ayrılmaktadır. İştirak nafakasında nafaka alacaklısı, velayet kendisine bırakılmayan eşir¹⁹². Bu nedenle, ergin olmayan çocuğun iştirak nafakası davasında davacı sıfatı yoktur¹⁹³. Ayrıca iştirak nafakasına hükmedilebilmesi için, ergin olmayan çocuğun talebi gerekmez. Hakim, re'sen nafakaya hükmedebilir¹⁹⁴. Oysa eğitim nafakasında, nafaka alacaklısı eğitimi devam eden ergin olan çocuktur ve çocuğun talebi olmadan nafakaya hükmedilemez.

İştirak nafakası ödenebilmesi, çocuk yönünden herhangi bir koşula bağlı değildir. Nafaka yükümlüsü ana babasıyla kişisel ilişki veya iletişim kurmak istemeyen çocuk için de iştirak nafakasına hükmedilir. Oysa eğitim nafakasında durum ve koşullara göre ana ve babanın nafaka ödemesinin kendilerinden beklenebilmesi gerekir. Bu

¹⁹¹ ŞAHİN, s. 695; Y. 2. HD. 8.3.2003 Tarih ve 2130/3242 sayılı Karar, TUTUMLU, s. 637-638; 2. HD. 14.9.2004 Tarih ve 7226/9913 sayılı Karar, TUTUMLU, s. 645).

¹⁹² TUTUMLU, s. 628.

¹⁹³ 2.HD. E. 99/4971, K. 99/4863, T. 7.5.1999 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁹⁴ İştirak nafakasını düzenleyen hükümler, ergin olmayan çocuğun korunmasına yönelik olup, kamu düzenine ilişkindir (TUTUMLU, s. 628); FEYZİOĞLU, s. 389; ÖZTAN, s. 365; Aynı yönde bkz: ÇELİKEL, s. 135.

anlamda, ergin çocuğa nafaka ödenebilmesi için çocuğun ana babasıyla olan kişisel ilişkileri de önem taşır¹⁹⁵.

Bir başka fark ise, ana baba, çocuğun kendi malları ve geliri bulunsa bile, çocuğun ana babanın nafakasına ihtiyacı olmasa bile, kural olarak ergin olmayan çocuklarına bakmakla yükümlüdürler¹⁹⁶. Ana baba, ergin olmayan çocuğun bakım ve eğitim giderleri için kural olarak çocuğun mallarına ve gelirlerine başvuramazlar¹⁹⁷. Eğitim nafakasında ise, çocuğun kendi malvarlığı ve geliri varsa, bu durum gözönünde tutulur. Ana baba, kendi malvarlığı ve gelirleriyle bakım ve eğitimi karşılayacak ergin çocuklarına bakmakla yükümlü değildir¹⁹⁸.

Bu farklılıklara karşılık, iştirak nafakası ve eğitim nafakası kapsamı itibariyle birbirine benzemektedir. Zira her ikisi de ana babanın bakım borcundan kaynaklı olduğu için, sadece çocuğun zorunlu ihtiyaçlarını değil, bütün bakım ve eğitim giderlerini kapsamaktadır.

Yargıtay, iştirak nafakası çocuk ergin olmakla sona erince, bunun kendiliğinden bakım nafakası veya yardım nafakası olarak devam edip etmeyeceği konusunda farklı sonuçlara varmıştır. Yargıtay bir kararında, iştirak nafakasının çocuk ergin olduktan sonra eğitimi devam ettiği için TMK m. 328/II gereğince kalkmadığını, çocuğun TMK m. 364 hükmüne göre ayrıca dava açmasına

¹⁹⁵ Bkz. yuk. III B 3.

¹⁹⁶ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 1089; BOZOVALI, s. 58; BAYGIN, s. 121; AKYÜZ, s. 197; Aksi yönde bkz: ÖZTAN, s. 365.

¹⁹⁷ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 1089. Ancak ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde, hâkimin izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar sarfedebilirler (TMK m. 327). Aynı şekilde, çocuğun icra ettiği meslek veya sanat icabı elde ettiği bir kazanç varsa ve bu çocuğun evde ana ve babasıyla birlikte yaşaması hâlinde, ana ve baba ondan kendisinin bakımı için uygun bir katkıda bulunmasını isteyebilirler (TMK m. 359/II).

¹⁹⁸ HAUSHEER/VERDE, s. 10.

gerek olmadığını belirtmiştir¹⁹⁹. Yargıtay bu kararında iştirak nafakasının dava açmaksızın yardım nafakası olarak devam edeceğine hükmetmiştir. Oysa yukarıda da belirtildiği üzere, iştirak nafakasının alacaklısı çocuk olmayıp, velayet kendisine verilen eştir²⁰⁰. Ayrıca, eğitim nafakasının hukukî dayanağı TMK m. 364'de düzenlenen yardım nafakası değil, TMK m. 328/II'de düzenlenen eğitim nafakasıdır. Dolayısıyla nafaka kapsamının ve koşullarının TMK m. 328/II gereğince değerlendirilmesi gerekir.

Yargıtay'ın başka bir kararına göre ise²⁰¹; *"MK'nın 328/2. maddesi gereğince; çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve*

¹⁹⁹ 3. HD., E. 2010/22576, K. 2011/1865, T. 15.2.2011 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); *"Bu hale göre iştirak nafakasının TMK'nun 328/2.maddesi hükmü gereğince yardım nafakasına dönüşmesi çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa mümkündür. TMK'nun 364/1.maddesinde "Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür."* Hükmü mevcuttur. Her iki hükmün birlikte değerlendirilmesi halinde, davalının eğitime devam etmesi sebebiyle şartları değerlendirilerek, tarafların gelir ve içinde buldukları muhtaçlık durumu, yoksulluğa düşecek olma şartı göz önünde bulundurularak nafakanın kaldırılmayarak yardım nafakası olarak devamı gerekirken, davanın kabulü bozmayı gerektirmiştir", 3. HD. E. 2012/8788, K. 2012/13834, T. 30.5.2012 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). Aynı yönde bkz: **TEKİNAY**. Yazar, 743 sayılı Medenî Kanun yürürlükteyken, haklı olarak, iştirak nafakasının yardım nafakası olarak devam etmesinin mümkün olmadığını, ergin çocuğun koşulları varsa yardım nafakası talep edebileceğini ve iki nafakanın koşullarının farklı olduğuna işaret etmiştir (s. 280-281, dn. 55). **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ** de, çocuk ergin olmasına rağmen eğitimine devam ettiği takdirde, iştirak nafakasının çocuğun eğitimi sona erinceye kadar devam edeceğini ifade etmektedir (s. 141); Aynı yönde bkz: **AKINTÜRK/ATEŞ-KARAMAN**, s. 317; **FEYZİOĞLU**, s. 390, s. 573; **ÖZTAN**, s. 366. Ayrıca bkz: **RUHİ**, Ahmet Cemal: Nafaka Hukuku, Seçkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2010, s. 73.

²⁰⁰ **RUHİ**, 74-75. İştirak nafakası ile yardım nafakası arasındaki farka dikkat çeken Yargıtay bir kararında, isabetle, iştirak nafakasının yardım nafakası olarak devamının mümkün olamayacağını, dava açma ehliyeti iştirak nafakasında yalnızca velayet kendisine verilen eşe aitken, yardım nafakasında yardıma muhtaç talep sahibi olduğuna işaret etmiştir (HGK E. 2000/2-719, K. 2000/747, T. 5.4.2000, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

²⁰¹ 12. HD. E. 2005/12338, K. 2005/16008, T. 18.7.2005 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

babanın eğitim sonuna kadar çocuğa bakma görevi için yapılacak ödemeye veya MK'nın 364. maddesinde öngörülen yardım nafakasına hükmedilmeden sona eren iştirak nafakasının yorum yoluyla sürdürülmesi mümkün değildir." Yargıtay bu kararında isabetle, iştirak nafakası, eğitim nafakası ve yardım nafakasının farklı nafaka türleri olduğuna işaret etmiş ve haklı olarak iştirak nafakasının eğitim nafakası veya yardım nafakası olarak devam edemeyeceğine hükmetmiştir.

B. YARDIM NAFAKASIYLA İLİŞKİSİ

Aile içi dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün bir sonucu olarak Türk Medenî Kanununda yardım nafakası düzenlenmiştir. Buna göre; herkes yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür (TMK m. 364). Doktrinde bazı yazarlarca ve içtihatlarda eğitime devam eden ergin çocuğa ödenen nafakanın bir yardım nafakası olduğu ve ergin çocuğun TMK m. 364 uyarınca yardım nafakası talep edebileceği ileri sürülmektedir²⁰². Öncelikle belirtmek gerekir ki; kural olarak ana babanın çocuklarına bakım borcu, çocuk ergin olmakla sona erer. Buna karşılık, ana babanın ergin çocuğuna nafaka ödeme yükümlülüğü yalnızca iki halde sözkonusu olabilmektedir. Bunlardan birisi eğitim nafakası, diğeri ise yardım nafakasıdır.

Ancak yardım nafakası ve eğitim nafakası; yükümlüsü, alacaklısı, kapsamı ve koşulları bakımından birbirinden tamamen farklıdır. İlk olarak bu iki nafaka türü, nafaka yükümlüsü ve nafaka alacaklısı bakımından farklılık göstermektedir. Gerçekten de eğitim nafakasıyla yalnızca ana baba yükümlü iken, yardım nafakası ödeme yükümü üstsoy, altsoy ve kardeşler olmak üzere daha geniş bir hısım kitlesini içermektedir. Yine eğitim nafakasından farklı olarak hısımlar ara-

²⁰² 3. HD. 11.5.2009, 2009/7140-8306 (KÖSEOĞLU/KOCAĞA, s. 219-220); 12. HD. 18.7.2005, 2005/12338-16008 (KÖSEOĞLU/KOCAĞA, s. 222-223); 2. HD. 16.6.2004, 2004/6821-7920. (KÖSEOĞLU/KOCAĞA, s. 231); 12. HD. E. 2005/12338, K. 2005/16008, T. 18.7.2005, YKD C. 31, Kasım 2005, S. 11, s. 1760; ÇELİKEL, s. 143 dn. 417. ÇELİKEL de TMK m. 328/II'ye göre ödenecek nafakayı iştirak nafakası olarak görmemekle birlikte, bunu bir yardım nafakası olarak nitelendirmektedir (s. 143-144).

sında yardım nafakası ödeme yükümü karşılıklığa tabidir. Meselâ gerektiğinde çocuk da ana babasına nafaka ödemekle yükümlü olabilir. Bu da nafaka alacaklısı yönünden de yardım nafakasının eğitim nafakasından ayrıldığını göstermektedir²⁰³. Eğitim nafakasını yalnızca eğitimi devam eden ergin çocuk, ana babasından isteyebilir. Çocuk dışındaki diğer hısımların, Meselâ torunların anneanne, babaanne veya dedesinden, çocuğun kardeşlerinden eğitim nafakası isteyebilmesi mümkün değildir²⁰⁴. Bu kişiler ancak nafaka yükümlülüğündeki sıra koşulunu da gözeterek yardım nafakası talep edebilirler²⁰⁵.

Yardım nafakasının koşulları ve kapsamı da eğitim nafakasından farklılık göstermektedir. Öncelikle eğitim nafakası için ergin çocuğun eğitimine devam etmesi gerekmektedir. Oysa yardım nafakası talep edebilmek için ergin çocuğun eğitimine devam etmesi gerekmez. Hiçbir eğitim kurumuna devam etmeyen ergin çocuk da yoksulluğa düşecek durumda ise yardım nafakası isteyebilir. Eğitim nafakasının amacı, çocuğun ergin olmadan önce başlayan genel ve meslekî eğitimini tamamlayıp çocuğun sosyal ve çalışma hayatına katılıp ekonomik olarak kendi başına yetebilmesi iken, yardım nafakasında yalnızca yoksulluğa düşme tehlikesi içinde bulunan veya yoksul duruma düşen ergin kişinin yoksulluğunu ortadan kaldırmaktır.

Eğitim nafakası talep edebilmek için çocuğun yoksulluğa düşmesi gerekmez²⁰⁶. Oysa yardım nafakasının talep edilebilmesi için,

²⁰³ Bakım nafakası bakımından aynı yönde bkz: **TEKİNAY**, s. 587-588.

²⁰⁴ **HEGNAUER**, Berner Kommentar, Art. 277 N 88.

²⁰⁵ Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır (TMK m. 365/I).

²⁰⁶ Aksi yönde bir değerlendirme için bkz: *“Davacının, üniversitede okuma arzusu ve bu amaçla hazırlık kurslarına gitmek istemesi onun en tabii hakkıdır. Davanın açıldığı sırada bir petrol istasyonunda cüzi bir miktar maaşla çalışması geçimini temine yönelik (zorunluluktan doğan) bir çalışmadır. O halde, hiçbir malvarlığı ve geliri bulunmayan henüz reşit olmuş ve okuma isteğinde olan kız çocuğunun yardıma muhtaç bulunduğu kabulü zorunludur”*, 3. HD. E. 2005/7849, K. 2005/8137, T. 18.7.2005 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

çocuğun kendisine yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması gerekir. Yaşamı, geçimi ve bakımı için zorunlu vasıtaları kendi olanakları ile temin edemeyen kimse yoksulluğa düşmüş demektir²⁰⁷. Bunun sonucu olarak, iki nafakanın kapsamı da birbirinden farklıdır. Yardım nafakası, eğitim nafakasından daha dar kapsamlıdır. Bir bakım nafakası türü olan eğitim nafakası ise daha geniş kapsamlıdır, zorunlu ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı değildir; yardım nafakası ise sadece zaruret haline düşenlere zorunlu geçimlerini temin etmeleri için verilir²⁰⁸. Yoksul durumda olan kişinin yalnızca barınma, beslenme, giyim, tedavi, vb. zorunlu temel ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda nafakaya hükmedilir. Oysa bir bakım nafakası niteliğinde olan eğitim nafakası, kural olarak çocuğun sosyal durumuna uygun ihtiyaçlarına göre tayin edilir²⁰⁹ ve bu anlamda çocuğun zorunlu ihtiyaçları yanında sosyal, kültürel ihtiyaçları ile eğitim masraflarını da kapsamaktadır. Görüldüğü üzere, yardım nafakasının kapsamı sübjektif değildir, yani nafaka alacaklının kişisel ihtiyaçlarına göre tespit edilmez, objektif olarak nafaka alacaklının geçinebilmesi için gerekli vasıtalara sahip olup olmadığı tespit edilerek nafakaya hükmedilir²¹⁰. Yardım nafakası talep edebilmek için, talepte bulunanın dürüst bir şekilde tüm imkânlarla başvurup tüketmiş olması, yani bütün çabasına rağmen geçimini sağlamayı temin edememesi gerekir²¹¹. Eğitim nafakası ise çocuğun kişisel ihtiyaçlarına göre belirlenir ve çocuğun yoksulluğa düşecek olması gerekmez. Eğitim nafakası için talepte bulunan kişi adına nafaka hükmedilebilmesi için geçimini sağlamak amacıyla tüm imkânlarla

²⁰⁷ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 295-296; TEKİNAY, s. 590; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 343; AKINTÜRK-ATEŞ-KARAMAN, s. 449; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 1135; ÖZTAN, s. 587.

²⁰⁸ FEYZİOĞLU, s. 574 vd.; ÖZTAN, s. 581.

²⁰⁹ TEKİNAY, s. 587.

²¹⁰ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 343. Aynı yönde bkz: TEKİNAY, s. 587; ÖZTAN, s. 587.

²¹¹ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s.296; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.343; AKINTÜRK/ATEŞ-KARAMAN, s. 449; ZEVKLİLER/ACABEY/ GÖKYAYLA, s. 1135; ÖZTAN, s. 587-588.

başvurmasına, örneğin iş aramasına gerek yoktur. Eğitim nafakası talep edecek kişinin yardım nafakasından olduğu gibi iyiniyetli olması da şart değildir. Çünkü ana babanın eğitimi devam eden ergin çocuğa bakma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bununla birlikte, çocuğun eğitimini aksatmaksızın çalışmasına imkân veren eğitim türlerinden, açık öğretim, ikinci öğretim ve uzaktan eğitim gibi öğretim türlerinde çocuk için nafakanın miktarı belirlenirken bu durumun gözönünde bulundurulması gerektiği kanaatindeyiz²¹².

Eğitimi devam eden ergin bir çocuk, eğitim nafakası veya yardım nafakası talebinde bulunabilir. Ancak belirtmek gerekir ki; yardım nafakası bakım nafakasından istenemediği hallerde söz konusu olur. Bakım nafakası yardım nafakasından önce gelir ve bakım nafakası yükümlüsü bulunduğu ve nafakayı ödeyecek gücü olduğu sürece, yardım nafakasına başvurulamaz²¹³. Bu durum TMK m. 364/III'de "Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır" şeklinde ifade edilmektedir.

Eğitimi devam eden, ancak makûl süre içinde eğitimini tamamlayamayan çocuğa artık eğitim nafakası ödenmez²¹⁴. Keza çocuğun aldığı eğitim, türü ve niteliği itibarıyla ana babasından nafaka ödemesini beklenebilir kılmıyorsa, yine bu çocuğa eğitim nafakası ödenmez. Ancak çocuk eğitimini sürdürdüğü ve çalışma imkânı olmadığı için yoksulluğa düşme tehlikesi içinde ise ona yardım nafakası ödenebilir. Buna göre istenecek nafakanın hukukî dayanağı TMK m. 364 hükmü olmalıdır. Kanaatimizce, eğitimi devam eden ergin çocuğun yardım nafakası talep edebilmesi için, ana-babanın bu bakım borcunu karşılayamaması veya ana babanın olmaması, eğitimin makûl süre içinde bitirilememesi, eğitim süresi için yardım nafakası talebinde bulunacak kişinin bu eğitimin meslekî hayatı için

²¹² Yardım nafakası yönünden karşı. Y. 2. HD. 23.6.1986, 6110/6293 (YKD 1987, C. XIII, s. 34).

²¹³ TEKİNAY, s. 592; SEROZAN, s. 246; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 345; ÖZTAN, s. 581.

²¹⁴ Ancak eğitim süresinin uzaması haklı bir nedene dayanıyorsa bu yükümlülük makûl ve kabul edilebilir bir süre daha uzayabilir (ÖZUĞUR, s. 465).

zorunlu olması ve eğitimi boyunca çalışmasının imkânsız olması gerekir. Bu durumda bile, hatırlatalım ki; yardım nafakası talep eden çocuğu yoksulluğa düşmekten kurtaracak, yani onun zarurî masraflarını karşılayacak kapsamda nafakaya hükmedilebilir.

Yardım nafakasında yaş sınırı yoktur; eğitim nafakasında da belirli bir yaş sınırı olmamakla birlikte, çocuğun yaşı özellikle beklenebilirlik koşulu bakımından önem taşımaktadır²¹⁵. Son olarak, eğitim nafakası ödenebilmesi için ana babadan durum ve koşullara göre nafaka ödemelerinin beklenebilir olması gerekmektedir. Yardım nafakasında böyle bir koşul öngörülmemiş olmakla birlikte, yardım nafakasıyla yükümlü olan kişilerin, nafaka alacaklısıyla arasındaki kişisel ilişkilerin ve ekonomik durumunun nafaka ödemeye elverişli olması gibi koşulların eğitim nafakasındaki koşullara benzediğini ifade edebiliriz.

SONUÇ

4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 328. maddesinin ikinci fıkrasıyla hukukumuzda ilk kez, ana babanın eğitimi devam eden ergin çocuklara bakma yükümlülüğü yasal bir dayanağa kavuşturuldu. Eğitim nafakası olarak adlandırılabilir bu nafaka, esasında ana babanın çocuk ergin olmadan önce başlayan, çocuklarına genel ve meslekî eğitim sağlama yükümlülüğünün (TMK m. 340/II), çocuk ergin olduktan sonra da kesintiye uğramaksızın yerine getirilmesine hizmet etmektedir. Çocukların ilerde ekonomik bağımsızlıklarını kazanması büyük ölçüde bir meslek sahibi olmalarına bağlıdır. Günümüzde bireylerin meslek sahibi olabilmeleri, meslekî eğitim almalarını zorunlu kılmaktadır. Eğitim nafakası, çocukların meslekî eğitimi tamamlanuncaya kadar geçimlerinin ana baba tarafından sağlanmasına yarar.

Eğitim nafakası, ana babanın bakma yükümlülüğünden doğduğu için niteliği itibariyle bir bakım nafakasıdır. Bu nedenle, meslekî eğitimi tamamlamamış ergin çocukların bütün ihtiyaçlarını

²¹⁵ Bkz: yuk. III B 1 c.

kapsar. Eğitim nafakasına hükmedilebilmesi için; ergin çocuğun talebi, meslekî eğitimini tamamlamamış olması ve ana babadan nafaka ödemelerinin durum ve koşullara göre beklenebilir nitelikte olması gerekir. Beklenebilirlik hususu yönünden, durum ve koşullar somut duruma göre değerlendirilir. Nafakanın ana baba tarafından ödenmesinin beklenebilirliği konusunda eğitimin türü ve niteliği ile ekonomik durumlar ve çocuğun ana babasıyla olan kişisel ilişkileri dikkate alınır. Bu bağlamda, ana babanın ergin olmayan çocuğa bakma yükümlülüğünden farklı olarak, çocuğun kendi malları ve gelirleri varsa, çocuk, bakım ve eğitim giderlerini öncelikle bunlar arasından karşılamalıdır. Bunun dışında, çocuğun makûl süre içinde meslekî eğitimini tamamlayamaması halinde de eğitim nafakası, ana baba tarafından nafaka ödenmesi beklenebilir nitelikte olmadığından kaldırılabilir. Böyle bir durumda koşulları varsa, ergin çocuk ancak yardım nafakası talebinde bulunabilir.

Eğitim nafakası; nafaka alacaklısı, yükümlüsü, nafaka koşulları, nafakanın kapsamı gibi yönlerden çocuğun talep edebileceği iştirak nafakası ve yardım nafakasından ayrılmaktadır. Ergin olmadan önce çocuğa ödenen iştirak nafakasının, çocuk ergin olduktan sonra eğitim nafakası olarak devamı mümkün değildir. Bunun için ergin çocuğun kendisinin dava açıp talepte bulunması ve mahkemece, nafaka talebinin TMK m. 328/II'ye göre değerlendirilmesi gerekir. Yardım nafakası ise, yalnızca yoksulluğa düşme tehlikesi içinde olan hısımlara ödenir ve kapsamı yoksulluğa düşecek kişinin zorunlu ihtiyaçlarıyla sınırlıdır. Eğitim nafakası için ise, ergin çocuğun yoksulluğa düşme tehlikesi içinde olması şart olmayıp, eğitimine devam etmesi yeterlidir. Ayrıca nafaka, çocuğun bütün ihtiyaçlarını kapsar.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKINTÜRK**, Turgut/**ATEŞ-KARAMAN**, Derya: Türk Medenî Hukuku - Aile Hukuku, 2. Cilt, 15. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2013.
- AKYÜZ**, Emine: Çocuk Hukuku, Pegem Akademi, 2. Baskı, Ankara 2012.
- BAKTİR-ÇETİNER**, Selma: Velayet Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2000.
- BAYGIN**, Cem: Soybağı Hukuku, XII Levha Yayınları, İstanbul 2010.
- BELGESAY**, Mustafa Reşit: Türk Kanunu Medenîsi Şerhi II, Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul 1952.
- BREITSCHMID**, Peter: Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch Art. 1-456 ZGB, 2. Auflage, Helbing & Lichtenhahn Verlag, Basel-Genf-München 2002.
- BOZOVALI**, Halûk: Türk Medenî Hukukunda Bakım Nafakası, Kazancı Kitap Yayınları, İstanbul 1990.
- BULUT**, Harun: Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları, Beta Yayınları, İstanbul 2007.
- ÇELİKEL**, Serdar: Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukukî Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.
- DEMİRAL**, Meltem: "Aile Bağlarının Ortadan Kalktığı Hallerde Yardım Nafakası Talebinin Yerindeliği Hakkında Bir Yargıtay Karar İncelemesi", Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan - II, DEÜHFD, C. 11 Özel Sayı 2009, İzmir 2010, s. 1111-1138.
- DURAL**, Mustafa/**ÖĞÜZ**, Tufan: Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku, 8. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2006.
- DURAL**, Mustafa/**ÖĞÜZ**, Tufan/**GÜMÜŞ**, M. Alper: Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, 6. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2012.
- FEYZİOğLU**, Feyzi Necmeddin: Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1986.

- GENÇCAN**, Ömer Uğur: Soybağının Kurulması, Reddi – Düzeltilmesi, İtiraz Davaları ve Soybağının Hükümleri, Yetkin Yayınları, Ankara 2002.
- HEGNAUER**, Cyril: Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Band II: Das Familienrecht. 2. Abteilung: Die Verwandtschaft. 2. Teilband: Die Wirkung des Kindesverhältnisses. 1. Unterteilband: Die Gemeinschaft der Eltern und Kinder Kommentar zu Art. 270-295 ZGB, Bern 1997.
- HAMAMCIOĞLU**, Gülşah Vardar: Türk Medenî Kanununa Göre Yerleşim Yeri, XII Levha Yayınları, İstanbul 2009.
- HAUSHEER**, Heinz/**SPYCHER**, Annette: Unterhalt nach neuem Scheidungsrecht, Ergänzungsband zum Handbuch des Unterhaltsrechts, Stämpfli Verlag, Bern 2001.
- HAUSHEER**, Heinz/**VERDE**, Michel: Mündigenunterhalt, in: Jusletter 15. Februar 2010.
- İNAL**, Nihat: Uygulamada Nafaka Davaları, Yetkin Yayınları, Ankara 1992.
- KÖPRÜLÜ**, Bülent/**KANETİ**, Selim: Aile Hukuku, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul 1985-1986.
- KÖSEOĞLU**, Bilal/**KOCAAĞA**, Köksal: Aile Hukuku ve Uygulamaları, Ekin Yayınevi, Bursa 2011.
- ÖZTAN**, Bilge: Aile Hukuku, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000.
- ÖZUĞUR**, Ali İhsan: Velayet-Vesayet-Soybağı-Evlat Edinme Hukuku-Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.
- RUHİ**, Ahmet Cemal: Nafaka Hukuku, Seçkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2010.
- SEROZAN**, Rona: Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.
- SUTTER-SOMM**, Thomas/**KOBEL**, Felix: Familienrecht, Schulthess Verlag, 2009.
- ŞAHİN**, Emin: Aile Hukuku Davaları, Kartal Yayınevi, Ankara 2004.

- TEKİNAY**, Selahattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1990.
- TUTUMLU**, Mehmet Akif: Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukukî Sonuçları, 2. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2006.
- WULLSCHLEGER**, Stephan: FamKommentar Band I: ZGB, Scheidung, Zweite Auflage, Hrsg. SCHWENZER, Ingeborg, Stämpfli Verlag, Bern 2011.
- ZEVKLİLER**, Aydın/**ACABEY**, M. Beşir/**GÖKYAYLA**, K. Emre: Medenî Hukuk, 6. Baskı, Ankara 1999.

KISALTMALAR CETVELİ

Art.	Artikel
b.	bent
BB1	Bundesblatt
BGE	Entscheidungen des schweizerischen Bundesgerichts: Amtliche Sammlung
Bkz	Bakınız
BMÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
C.	Cilt
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	dipnot
E.	Esas
HD	Hukuk Dairesi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Hrsg.	Herausgeber
İBK	İçtihadı Birleştirme Kararı
K.	Karar
Karş.	Karşılaştırınız
MBA	Master of Business Administration
N	Nummer
RG	Resmî Gazete
s.	sayfa
S.	Sayı
T.	Tarih
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TMK	Türk Medenî Kanunu
vd.	ve devamı
Y	Yargıtay
YKD	Yargıtay Kararları Dergisi
ZGB	Zivilgesetzbuch